Nr. 50. HAMICPE שנה ששית

המצפה

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

קראקא כז' כסליו פ' מקץ תר"ע — גליון נ. — Kraków, 10 Grudnia 1909

אל הקוראים.

הגליון הקודם נעצר בבית הדאר שבחצר מסה"ב בתואנה פורמלית ארבעה ימים. בפי הנראה יש סבה אנטישמית בדבר. וכן מהגליון 48 נעלמו במסה"ב במעט כל ההבילוה, ששלחנו אל מוכרי עתונים ברוב הערים. כבר הגשנו תלונתנו אל ההנהגה הראשית של בתי-הדאר בלבוב ואם לא יועיל זה יובא הדבר לפני הפרלמנט. אפשר מפני גלגול הגליונות במה ימים ממקום למקום אברו איזו גליונות או נקרעו אדרסותיהם ולא הגיעו לבעליהם, לכן אלה שלא קבלו עוד את גליון 49 יודיעונו ברקלמציה פתוחה בלי מרקא ונשלח שנית את הגליון.

אליהו ובני מתתיהו.

חביב חג ההנכה בזמן הזה לישראל, כי אנו נתונים עתה במצב דומה לזה, שהיו בו ישראל ביטי החשמונאים ואנו מרגישים בימינו יותר מבכל העתים את השפעת פעולתם של בני מתתיהו. התגברות ההתבוללות בישראל, בטול התורה בהשפעת זרים, הרגשת הסכנה ע"י בעלי הרגש הרואים את הנולד, מלחמה בקנאה גרולה עם הזרם החיצוני הממית את האומה ונצחון נצח ישראל. אלה הם הם הסמנים המציינים את ימי החשמונאים והנגלים גם בזמן הזה תחת מסבות אחרות.

שני מיני התבוללות ישנם. ישנה התבוללות באונס, כזו שבימי היונים והרומים ובימי השמדות בגלות איתפה בשנות מאות שעברו וישנה התבוללות ברצון מתוך הקוי מעשי אחרים מטוב לב, כזו שבימי פינחס, שהתבוללו ישראל במואבים ע"י פתוי וירידות של שבנות, ובימי אליהו, שהתבוללו ישראל בצידונים ע"י השפעת בית המלך, שהתחבר יותר מדי אל הפיניקים ולמד מעשיהם בבזותו דרכי בני עמו ובכבדו דרכי הזרים, בדרך אדירי עמנו מעולם. נגד התבוללות באונס מתמרמר העם וקם בעוז, לפרוק עול זרים מעל צוארו, כי כל לחץ מוליד לחץ אחר כנגדו. כן היה בימי שלטון היונים והרומיים בארץ ישראל. ואולם בגולה, שאין אפשרות לפרוק את העול ביד הזקה, פרקו אבותינו עול זרים במיתת עצמם ובקדוש השם. ובהתבוללות ברצון קנאי העם פוגעים בבוגדים ומבערים אותם מישראל. כן היה בימי פינחס ובימי אליהו וזהו סוד „אליהו זה פינחס". שניהם קמו בקנאת ה' ובקנאת עמם, לבער את הרעה מקרב עמם, לעשות נקמה בבוגדים, ששלחו יד בקדשי ישראל ובקשו בקלות דעתם להביא כליה על עמם ובלבד שימלאו תאות לבם, להיות שוים לגוים. הצלת ישראל מהתבוללות ברצון כזאת מתוך הרחבה ומטוב לב גדולה מהצלת ישראל מהתבוללות באונס, כי בזו האהרונה נפש האומה בריאה ומעצמה תסרב לאונס מן ההוץ, רק הנפשות הנשחתות תכלינה ותאבדנה בגוים והבריאות תשארנה במצור ובמצוק עד יעבור זעם ויכלה הלחץ. לא כן בהתבוללות ברצון מטוב לב, באין לחץ מהוץ אין גם לחץ כנגדו ונפש העם תוכל להרדם באפס מעשה ולהתעלם מן הסכנה עד שהכל יאבד ואין שם לב. על כן גדולים מעשי פינחס ואליהו ממעשי החשמונאים הבאים אחריהם. וזה נראה גם משכרם. גדולת החשמונאים לא האריכה רק ארבעה דורות, אבל לפינחס נתנה ברית כהונת עולם, שעודנה קימת ואליהו הי לעד בזכרון העם ובהגדותיו. ועוד העם מחכה לו כמו למשיה.

ואמנם יודע העם עתה מה שהוא רוצה, כי אמנם בזמן הזה, שהדלו הלחץ והשמד באונס, קמה לנו סכנה מהתבוללות ברצון מטוב לב, מתוך חרות והרחבה. לכן לא במלחמה כלפי הוץ נושע, כי אם במעשי פינחס ואליהו, במלחמה מבית. ואולם כלי הנשק צריכים להיות שונים מאלה של קנאי היהדות הקדמונים. לא בחרב ולא בחנית נבריע עתה את הבוגדים ומכל שכן שלא ננצחם בדחותנו אותם בשתי ידים אל תוך מחנה הזרים, כמו שעושים באמת קנאינו בזמן הזה. בתכסיס כזה רק ירויחו העמים האזהרים המושכים אותנו אליהם בחבלי פתוי והנופה, להאבידנו ולהכרית שם

פיליטון.

הנרות.

וְעוֹמְדִים בְּשׁוּרָה שְׁמוֹנַת הַנֵּרוֹת
וְנָעִים בְּזֹהַר צָנוּעַ,
כִּגְבִיעֵי שׁוֹשַׁנֵּי אֵשׁ בּוֹעֲרוֹת,
שְׁרוּחַ עֲדִין מֵנִיעַ...

וְזִכְרוֹנוֹת אֵין מִסְפָּר בְּקַרְנָם תְּלוּיִם,
זִכְרוֹנוֹת עַתִּיקִים נוֹשָׁנִים —
לְאַט מַרְכִּינִים רָאשֵׁיהֶם, כְּשְׁקוּעִים
בְּהִרְהוּרֵי אַלְפֵי שָׁנִים.

הֵם זוֹכְרִים יַלְדוּתָם, עֵת שָׁתוּ לִרְוָיָה
שַׁמְנָם מֵהָרֵי הַזַּיִת
וְאֶת תּוֹר זְהָבָם — אָז כְּשֶׁהָיָה
לִמְעוֹנָם עוֹד בְּנוּי הַבַּיִת.

וְהַבַּיִת אֵיךְ הָיָה כֹּה נִשָּׂא וְגָבוֹהַ;
שָׁם הִבְרִיק אַחֶרֶת שְׁבִיבָם,
שָׁם תָּמִיד שָׁכֵן הֲדַר אֱלוֹהַּ,
בִּצְעִיף נְגֹהוֹת סְבִיבָם — —

שָׁם רָחֲצוּ בְּגִלֵּי זִמְרָה נִפְלָאָה,
זִמְרַת קֹדֶשׁ נֶאְדָּרָה,
שֶׁכְּמוֹ בְּאֶבְרוֹת זֹהַר דָּאָה
וּמֵעַל לְרָאשֵׁיהֶם עָבָרָה.

שָׁם יָשְׁבוּ בִּקְנֵי מְנוֹרָה מֻזְהֶרֶת
וְאוֹרָם הִתְרוֹמֵם בִּדְמָמָה,
כְּצִפֳּרִים בִּקְנֵי עַנְפֵי הָאֶרֶז,
הַשּׁוֹלְחוֹת תְּפִלָּה לָרָמָה.

כָּל אֵלֶּה הֵם זוֹכְרִים וְאִוְשָׁה רוֹעֶדֶת,
כְּאַנְחַת צַעַר בְּלַהֲבִים:
„הֲנָאִיר עוֹד שָׁמָּה בְּאֶרֶץ מוֹלֶדֶת?"
חֶרֶשׁ מְלַחֲשִׁים — וְכָבִים...

א. ל.

בימים ההם.

ספור מימי החשמונאים.

השמש נטתה לערוב כאשר הביאו שני אנשי חיל מצבא יהודה החשמונאי את ראש הגדוד מנשה בן לוקוס כמוטות משדה המלחמה אל בית אמו אשר בעזקה. בראות אמו מרחוק בעד האשנב, כי אנשים באים מן הגדוד, יצאה לקראתם בחפזון, לשאול אותם מה היה לבנה. ובגשתה וקול בנה הנמחץ, נחמתה האחת כעניה, מתיפחה באזנה, נהר יבה וכאבן רומם נפלה ארצה מהעלפה, כאשר קרבו האנשים השיבו רוחה בדברי נחמה: ראי בנך חי ורק מחץ קל נמחץ בחץ אויב, החץ הוצא והמכה איננה אנושה, והקם מעל הארץ ותחבק את יד בנה ההלויה מעל המוט ותקרא כמשנעה ורמעותיה על לחיה: „אשריך בני, שנשפך דמך למען ה' ולמען אדמה קדשו!"

מאהמול בחצי הלילה עד עתה האריכה המלחמה בין גרודי הסורים ובין האנף השמאלי מצבא יהודה. היהודים נלחמו כאריות באייב עצום מהם פי חמש והנצחון לא נטה לא לצד הזה ולא לצד הזה. אך חללים כסו את כל המישור וביניהם ראש הגדוד מנשה בן לוקוס, שהובא בית אמו לעזקה.

לוקוס אבי מנשה היה מנכבדי יושבי ירושלים ויעסק במסחר. פעמים בשנה עבר ארצה סוריא, בקר את צידון ואת עכו ואת דמשק ועד אנטיוכיא קרית המלך הגיע ויקן שם אטון ארם, תכשיטי נשים וכלי חמדה מעשי ידי היונים, להביא ירושלימה, למכרם לעשירי יהודה ולאלופי יון ואדום. מסחרו פרץ בארץ ויעש עשר רב ויהי נחשב בין נכבדי העיר ושריה.

ישראל והבוגדים הולכים ומתרבים גם בבני הקנאים עצמם. אליהו בזמן הזה לא יקח רמח בידו, לא ישחוט את כהני הבעל בנחל, אליהו יפעל ברוח, לקרב רחוקים ולהחזיר לישראל את אבדת בניהם. וכבר הורו זאת חז"ל ברוח קדשם: „אליהו בא... ר' יהודה אומר לקרב אבל לא לרחק, ר' שמעון אומר להשוות המחלוקת וחכמים אומרים לא לרחק ולא לקרב אלא לעשות שלום" (משנה סוף עדיות). אמנם כן, אין לרחק מפלגה זו ואין לקרב מפלגה זו, כלנו בני עם אחד נחנו ובכלם נמצא חפץ והלילה לנו לדחות אף בוגדים בשתי ידים. לאליהו כזה של ר' שמעון בן יוחאי והחכמים במשנה אנו צריכים, להשוות המחלוקת ולעשות שלום בינינו ולעשותנו לגוי אחד לפני בוא יום הגאולה.

וכאשר יצליח אליהו מלאך הברית והשלום, אז יהיה לנו הפץ גם בהשמונאים, לעמוד לנו כלפי חוץ. אפס גם אלה לא בחרב ולא בחנית יצאו לפנינו, כי אם ברוח, זה כלי הנשק של העתיד שהחזיקו בו כבר ישראל בכל ימי גלותם מיום נפלה החרב מידיהם בפולמוס אדריאנוס. מלחמת הרוח הזאת לא הצליחה עדיין. אמנם גדלה השפעת רוחנו על העמים, אשר אנו נתונים תחת ידיהם. דתם בטהרתה היא רוח מרוחנו. אבל רק יחידי סגולה בהם מחזיקים ברוח היהודי, הממלא את תורתם וכל העמים בכלל עודם מחזיקים ברוח היוני, אשר החשמונאים נצחוהו וחזר ונעור בתוך הרומיים להציק לנו ואחר כ בתוך עמי אירפה והוא משפיע עלינו לרעה, לספוג את מבחר בנינו, תקותנו ולהציגנו בכלי ריק, ריקים מבעלי כשרון, ריקים מכבוד וריקים מאהבת עצמנו. ברוח היוני הזה, שעודנו מרקד בתוכנו בכלי שני ושלישי, צריכים חשמונאים חדשים להלחם. כבר קמו כמה חכמים באירפה, לבטל את למוד לשונות היונים והרומיים וספרותם ולא עלתה בידם. אך המלחמה רק נשמטה, אבל לא בטלה. סוף סוף עתידים העמים החדשים להתגבר על השפעת היונים. ואותות כבר ישנם, כבר קמו כמה חכמים בכל העמים, לבקש את אלקים, אל אחד יחיד ולטהר מיותיהם מטמאת היונים, אנשי החמר והתאוות, התופפת עליהם. והזרם החדש הזה יגדל מיום ליום ואם ינצח בסוף, והוא עתיד לנצח, אז ישוב רוח ישראל לשלוט בעולם ויהי מקום לחשמונאים הדשים לבער את טמאת היונים ולעשות הנכה חדשה ליהדות המתחדשת ואור נרות החנכה יהיה מוסיף והולך, להאיר גם למרחוק.

אך חלילה לנו לסמוך על זה, שמלאכתנו תהיה נעשה ע"י אחרים. עלינו לעשות בביתנו בתחלה ולא להכות עד אשר יעשו אחרים את הטוב, למען נקחם למופת לנו. זוהי דרך הגלות, שהכניעה את נפשנו, לעשותנו רק נגררים אחרי אחרים. בזמן הזה, שאנו קוראים לו זמן התחיה, עלינו להתחזק בעצמנו כמו בימי החשמונאים, לגרש מקרבנו, קודם להעמים האחרים, את הרוח היוני ולהיות למופת לאחרים ברוחנו היהודי, במדות יהודיות אמתיות, ברוח דת טהורה ולהתקבץ מעט מעט לארצנו, כי רק בארץ יהודית יוכל הרוח היהודי להתחזק ולהשפיע על טובי העמים, כמו שהיה אחרי תקופת החשמונאים, שהמונים המונים התיהדו מבני העמים ודבקו בנו. אך אז לא היה הזמן ראוי, שיתמיד הרוח הזה. אבל לעתיד יש תקוה, שתתמיד ההשפעה ולא תמחה עוד.

טנינים מדינים.

המבוכה באוסטריא. לא נמצאה התרופה למחלת שני חצאי הממלכה. עוד ימים אחרים לקץ השנה וקצבת הממשלה לא נתקבלה לא באוסטריא ולא באונגרן. גם פה וגם שם המפלגות הדורשות זכיות לאומיות מעכבות את עבודת הפרלמנט והמושל באחת: הוא לא ישלם שכר לבאי כח העם בעד חובהם להממלכה ולעמם, כלומר בעד הסכמתם לעבור בעד העם. כיה הנבחרים באוסטריא התחיל לעסוק במועצת הקצבה והטשכים לא עכבו, כתקיה, כי בשכר הסכמתם יהוסו גם האשכנזים המהוגים עליהם ויסכימו, שיתחלפו בקרוב מיניסטרים אחדים. אך ע"פ רמז מנביה אין האשכנזים מסכימים לזה, אף שבתחלה, בטרם התחילה עבודת הקצבה, היה נראה, שאם אך יותרו הטשכים מעט ויעבירו על מרותם ויתנו להתחיל, יעבירו גם האשכנזים על מרותם ויאמרו, כי אינם מתנגדים לחלוף במיניסטריום, אבל כאמור רמז מלמעלה בא, שלא לעשות רצון הטשכים וקצבת הממשלה בסכנה. בשבוע הזה נוערו ראשי האשכנזים וראשי הטשכים לישיבה והאשכנזים השיבו פני הטשכים ריקם ואלה ישובו לאבסטרוקציא. — כקשה-הערף הזה מצטין גם הסכסוך עם הדריארים. בעשית רצונם כמשהו היו המפלגות באונגרן מסכימות לקבל את הממשלה ולעבוד בפרלמנט, אך הן פוגעות באזנים אטומות, בקיר ברזל. המושל אחת דבר ולא ישוב, בעד עבודת פרלמנט לא יתן כל שכר בתור יפוי-כח לאומי. ופוליטיקנים נכנסים ויוצאים בחצר המושל וכל אחד מביא אותו המענה הברור: אין כל שכר אין מה להת.

משפט סרבי בוין. בווין יתחיל משפט סופרים ועורכים אשכנזים, שכתבו על מפלגות הקרואטים והסרבים בקרואציא, כי הם קבלו כסף מממשלת סרביא, להסית את הקרואטים למרוד באונגרן ובקיסר ולהתחבר עם ממלכת סרביא. להתכלית זאת עזרו הקרואטים והסרבים את מפלגת הפרוד המדיארית, כי הם קוו, שע"י שאיפת הפרוד תפרוץ מרידה באינגרן וגם למרידה בטירקיא קיו ובמהומות המלחמה תהיה אוסטריא אנוסה למשוך ידה מבוסניא וגם מרינה קרואציא תפרד מאונגרן. הפוליטיקנים הקרואטים תובעים את הסופרים האשכנזים לדין על פגיעה בכבודם

על המצפה.

ועידת הקהלות ברוסיא.

„ועד ארבע הארצות" קם לתחיה. בעיר הליטאית קובנא נפתחה ביום ה' שעבר ועידת צירי הקהלות מכל מדינות רוסיא (מלבד פולין ופינלנד). במאתים צירים באו, כל אשר שם וכשרון לו ברוסיא בין אחינו נקבצו יחד, להועץ על עניני כלל ישראל בממלכת הצפון. נכאי רוח, חסרי תקוה, נפחדים ונרעשים, שבורי לב וכשלי ברך נאספים עתה שליחי היהודים. כל תקותם וחלומם נשא רוח, עול הגלות והשעבוד הולך וקשה, השנאה מחוץ כאבן מעמסה רובצת על הלבבות והשעמום והאדישות מבית אוכלים כרקב את כל חפץ העבודה וחיי הצבור. אימת עלילות וצרה הרודפת את חברתה מרפות כל ידים. במצב-רוח כזה נפתחה ועידת הקהלות ברוסיא, הרוצה להניח את היסוד להסתדרות קהלות חדשה, שחסרה עד כה למיליוני היהודים ההם. בדמעה יניחו היהודים ברוסיא את אבן הפנה לחיי גלות חדשים, כאלו זה עתה גלו שמה. ואמנם גלות חדשה היא גלות רוסיא אחרי שמחת ה„אביב", ששמחו לפני שנים אחדות למראה הגאולה והתמורה, שרמזו להם מן המהפכה כרגע. כור הברזל תחת ממשלה קונסטיטוציה היא גלות חדשה, שכמוה לא היתה עוד לישראל. לגלות שייך מוסר הקהלה. מיום שגלו היהודים מארצם היו להם קהלות מסודרות, לכלכל עניניהם הפנימים וברוסיא לא היו עד כה גם קהלות. כצאן אובדות היו מיליוני היהודים בארץ לא להם בלי מנהל ויועץ ואף עניני הרבנים והשוחטים היו בידי זרים והממשלה הקימה כל ריק ובור היודע רוסית לרב העדה, ימשול בעדר

הנציב הסורי והכהן הגדול היו מבאי ביתו, שהיה אחד הארמונית הנהדרים בעיר אלקים. ככל עשירי ירושלם בעת ההיא למד לשונו דבר יונית וירגל בלשון הזאת גם את שני בניו, את עזריה בכורו, שהסב שמו אבגינוס ואת מנשה הקטן, שקרא לו דמיטריוס. בדרכי היונים דבק ובמעשיהם חשק ויתנהג באחד מהם בכל ארחות חייו. חגג עמהם חגיהם, הלך למשחקיהם וילמד כן גם את בניו. אמנם גם את אלקי ישראל עבד, אבל רק בסתר. בכל חג יהודי הביא בעלות השחר את קרבנו ואת מנחתו אל בית ה' בטרם יצאו האנשים החוצה ולא נודע, כי היה לוקוס בבית ה'.

וזה כשתים עשרה שנה הלך לוקוס לדרכו לסוריא, לקנות סחורותיו ועמו בנו הבכור, להרגילו בעסקיו ולא שב עד היום הזה. צלה אשתו נשארה אלמנה חיה ובנה הקטן מנשה כיתום עזוב ואין עוזר לה. בתחלה חקרו יושבי ירושלם מפי עוברי ארחה על לוקוס הסוחר ולא השיגו מענה ברור. יש אשר אמרו, כי שודדים הרגוהו ויבוזו רכושו, אחרים אמרו, כי באנטיוכיא הפקידהו המלך אנטיוכוס על אוצרות בית אבותיו ושמועה אחרת באה, כי הלך לוקוס מסוריא בבלה, לעבור משם לארץ הודו. אך כאשר עברו חמש שנים ולא שב לוקוס וגם בנו הבכור אבד עמו, נואשה מהם צלה ולא יכלה עוד לשבת בירושלם, כי הכסף אזל מביתה ובעצת אחיה מכרה את ארמון בעלה לשר יוני ובכסף אשר לקחה בעד הבית קנה לה אחיה שדה אצל עזקה ומנשה בנה עבדהו בחריצות ובתבונה ויבא מחיה לאמו במסכנות. בעיר הקטנה הזאת, בין אכרים תמימים וישרים, שבו מנשה ואמו לאלקי ישראל וישכחו את דרכי הגוים, אשר הסיכונו בהם בירושלם.

בימים ההם פרצה המרידה בארץ יהודה. כאשר הציקו היונים מאד לבני יהודה ויאמרו להעבירם מחקי תורתם ביד חזקה, להשבית שם ישראל ושרי המלך יסרו יסורים קשים את כל הולך בדרכי ה' ומרבית יושבי ירושלם נכנעו לפניהם ויחליפו חקי ישראל בחקי יון ועבודת ה' בבית המקדש נשבתה, אז נפוצו כהני ה' בערי השדה, לבקש לחם, כי נכרת אכל מפיהם ובני לוי המשוררים, אשר רוח ה' רבר בם, הלהיבו את האכרים והיוגבים, לעמוד על נפשם ולבלי תת את הנכרים המציקים לחלל כל קדש. ובין הכהנים היו מתתיהו במודיעין וחמשת בניו, אנשי חיל יראי אלקים ועזים כנמרים. המה קבצו סביבותם כל איש, אשר יראת ה' נגע בלבבו וכל איש מר נפש, אשר קנאת ה' אכלתהו על התועבות אשר עשו השליטים הזרים לישראל ויאמרו לפרוק עול זרים מעל צואר העם ולהציל את תורת ה' מידי מחלליה. בין המקנאים לה' ולעמו היה גם מנשה בן לוקוס. הוא עזב את מחרשתו ואת בית אמו וילך אחרי ראש חיל ישראל, יהודה גבור החיל. במלחמה השליך נפשו מנגד ויך את הצוררים מכה רבה. על כן שמהו יהודה לשר גדוד ובגרורו הגין על כל המישור אשר סביב לעירו ולא נתן את האויב לעלות שמה. אתמול היתה המלחמה המכריעה, מנשה לא חת מפני החזק ממנו וכמה פעמים הניס את היונים מפניו עד אשר חרש הגדוד היהודי מאין צידה לו כדי צרכו, גם מים חסרו והאנשים היו עיפים ויגעים ורבים נפלו חללים ובתוכם, כאמור למעלה, גם ראש הגדוד מנשה בן לוקוס. והמישור נלכד והיונים פרצו אל כל הערים והכפרים, לבוז בז ולקחת את כל צעירי יהודה הלוחמים בשבי. ביחוד ארבו לנפש ראש הגדוד מנשה, שעמד להם ימים רבים לשטן.

בערב נודע לפקיד-צבא יוני מקום בית מנשה ואמו. בלוית עשרים איש חלוצי חרב ולפידים בידיהם הגיע אל הבית וצלה יושבת אצל מטת בנה הפצוע וחובשת לו תחבשות מים קרים.

„היש פה מנשה שר הגדוד ?" קרא אחד מאנשי החיל בפתחו את הדלת ולפיד בידו. אחריו נכנס שר המאה לבוש שריון ומגן נחשת בידו ויקרא בקול גדול: „פה הוא, הוציאוהו ונראהו מי הוא השליט בארץ !"

צלה קמה בחרדה מאצל המטה ותפרוש כפיה

העזוב ילדרות בו בשם הזרים. ובכמה מקומות היו „הרבנים" האלה לא רק הדיוטים ריקים מכל תורה ודת, בי-אם גם בוגדים ישנאי ישראל, שהכעיסו צאן מרעיתם המרורים והלשינו עליהם כמרגלים. עתה תקוה חרשה משחקת לפני אחינו ברוסיא. ברשיון הממשלה נועדו ציריהם, חכמים, גבירים ורבנים, לערוך פרוגרמה למוסד הקהלות הראשונות ולסדר עניני הצדקה והחנוך. אין עוד בטחון, שתאשר הממשלה את החלטותיהם, כי ידידים גדולים בחצרותיה אין להם. אבל למראה התהו ובהו, אשר בחיים הצבוריים עתה, גם ועד בלי תוצאות גדולות דבר גדול הוא, רשם האחדות ישאר. עוד לפני ארבע שנים היינו רגילים להביט על יהודי רוסיא כעל אחינו הגדול, בעל עמוד הימין של היהדות. איפה היה מקום התורה בדור האחרון? איפה היה מרכז הספרות העברית וההשכלה והמחשבה העברית? איפה היה מעין הרעיון הלאומי? איפה היו ראשי המדברים בכל שאלה יהודית — הכל ברוסיא, באכסניא של תורה. והיום פג רוח אחינו שם, פורה שר של שכחה השכיח מלבם פתאם את כל תורתם, חכמתם, רעיוניהם, אידיאליהם, גאותם וחפץ פעולתם. שרפת נשמה התחיללה בארץ הזאת והגוף קים בדחק. אין שם עתה שום חיים צבוריים, שום פעולה, שום התעוררות. אף קוראים עברים ספו תמו, אין צרך עוד במזון רוחני. עתונים זרגונים אחרים, המספרים להם מפלאות התכל בלשון של גוזמא ורומנים של זמה, לגרות את העצבים הגלאים, זהו כל מזונם הרוחני בזמן הזה. לכן יש לשמוח על הועידה הזאת, שהיא שביב אור אחד בתוך החשך המצרי, השולט בין אחינו שם. — והאנשים הגדולים המשתתפים בה הם ערובה, כי לא הסתים בלא כלום. היושב בראש היה ציר הדומה הראשונה עורך-הדין המפואר והעסקן הצבורי מ' ווי-נאוועד ועמו עורך-הדין סליוזברג, הרב ר' צבי רבי-נוביץ, המיליונר ברודסקי מקיעב, דקטור פיינברג מקובנא, ציר הדומה הראשונה וראש הבנק הקולוניאלי הציוני ד"ר קצנלסון מליבאו, הרב ד"ר קנטור מרינא, הרב מאזאה ממוסקוא, ד"ר ברוצקוס ממינסק, עוה"ד הרכבי והרב ר' איסר בער וואלף. בין הצירים נמצאים הבארון גינצבורג, ציר הדומה השלישית פרידמאן ועוד רבים מגדולי היהודים, בין הרבנים נמצאים הגאון ר' יצחק יעקב ריינעס ראש המזרחי והגאון ר' חיים עוזר גרודזינסקי מווילנא ועוד. הציונים אינם שמחים בועידה הזאת. מ' אוסישקין נבחר באודסה לציר הועידה והריץ אליה טלגרמה, שאינו רוצה לבוא. ובכל זאת נמצאים בה גם ציונים והם האפוזיציא. ואמנם הציונים אינם יבולים למצוא קורת מועידה, שהמיליונר ברודסקי הוא מן היושבים בראשה, ברודסקי ששלח מבית חרשתו פועלים יהודים בבוז וגער בהם באחד האנטישמים ואמר שאינו רוצה להחזיק יהודים מורדים. ובכל זאת אין להקל בועידה הזאה, היא בכל זאת אות חיים ייסור לשלטון היהודים עצמם בעניני היהדות לפחות. אפשר מאד, שעניני היהודים יסהררו שם באופן יותר טוב מאשר הם בארצות המערב, כי הם יודעים כבר את חסרונות הקהלות במערב ואולי יתקנום. — ד"ר פיינברג ברך את הנאספים בשם היהודים בקובנא והעיר שבאה העת להשליך את החלומות וסכסוכי המפלגות ולהחל בעבודה מעשית, להסתדר ולחזק את גוף הלאום. עוה"ד סליוזברג הרציא באריכות ע"ר מוסר הקהלות במערב, תקנותיהן ומוסדיהן וחסרונותיהן והציע לדרוש לבטל את מס הבשר והנרות ולהנהיג מס מן ההכנסה, שישלם כל אחד לפי רכושו. הדפוטט פרידמן הרציא ע"ד הצעת הדומה בענין הקהלות ומזכיר קהלת ווארשא הרציא ע"ד הקהלות בפולן. דברי הצירים בעלי כח הדבור ובעלי הנסיון והחכמה, המתפרסמים בעתונים, הביאו חיים חדשים בתוך יהודי רוסיא המתענינים מאד בועידה הזאת, החשובה בעיניהם כועדי ארבע הארצות בשעהם.

פיליטון קטן.

לשם שמים.

אלו היתה הברירה בידי הייתי מניח כל האמניות שבעולם, להיות רק פוליטיקן. בכל האמניות אם אדם עושה אולת או מדבר דברי שטות, מיד יקבל שכרו, מלבד נזקו עוד ילגלגו לו הבריות בהכשלו. רק הפוליטיקן הוא המאושר שבמאושרים. הוא יוכל לעשות כל ההבלים שבעולם, לדבר תהפוכות בלי בושה, להפוך טוב לרע ורע לטוב, אין דבר. מי שלא ימצא מעשיו נכונים יצדיקהו ויאמר על עצמו, כי בעניות דעתו לא זכה להבין טעם הדבר. לכל הפחות הוא סובר כך, שהכל יצדיקוהו והוא שמח תמיד במעשיו ושבע רצין.

דרשן בטלן הייתי מכיר, שהיה מביט בסקירה אפטימיסטית מאד על כל מה שבתוב בתורה ועמל להוכיח, כי כל הרשעים שבהנ"ך לשם שמים נתכונו, בי אי אפשר שהיו זוכים להזכר בתורה לולא היו צדיקים גמורים. אלא שאנחנו בשר ודם לא נובל לרדת לסוף דעתם. והדרשן ההוא יגע כל ימיו למצוא צדקתם של כל רשעי התנ"ך. קין לשם שמים נהכון. פרעה היה צדיק גמור, בעבורו זכינו לחג הפסח ולכמה מצות התלויות בו. בלעם נמשל בגמרא בפירוש למרע"ה, בלק זכותו הגן עלינו, קרח עליו השלום ודתן ואבירם הם רגלי המרכבה ויש רמז לזה בספרי הקבלה. ירבעם בן נבט זצ"ל הש"י אחז בבגדו והמשילו לדוד ע"ה. אחאב נ"ע אליהו זכור לטוב רץ לפניו, נבובדנאצר עבד ה' אין למעלה ממנו בחסידי אומה"ע. המן ואחשורוש הלואי נזכה להתאבק בעפר רגליהם בג"ע; הם זכונו ביו"ט חדש. בעיר לעגו לדרשן השוטה הזה, גם אני לעגתי לו. אך בהביטי היום על הפוליטקנים שבזמננו איני יודע עוד מפני מה היו לעג יקלון חלקו של אותו הבטלן.

בית הלורדים באנגליא ובתוכו גם לורדנו רותשילד רחה את המסים החדשים, שהטילו על העשירים, לתת משהו מעודף הכנסהם לצבור והם רוצים, שיטילו את המסים על כל העם בשוה, העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט וכאשר ערערו הממשלה ובית הנבחרים על צרי-עין ארה עושקי העם, הצטדקו בי הם עושים זאת לשם הדמוקרציה, למען תלחץ הממשלה לסגור את בית הנבחרים ולשאול את העם עצמו מה דעתו על המם החדש.

הפרופסור שטרנבך שלנו מסביר לציונים הפולנים קוראי ה„ווסכוד" במאמר ארוך, בי מה שהפריע את תפלת הסטודנטים בשבת בקראקא לשם שמים נתבון ואדרבה הוא משתדל בעד היהדות של הסטודנטים.

הצירים הסוציאליים בפרלמנט האוסטרי, המפלגה הגדולה הנלחמה בעד כל העשוקים, להצילם מיד עושקיהם, הרבים ריב כל החלשים, להגן עליהם מפני לוחציהם החזקים מהם, אשר מלחמת עולם להם עם הכנסיה הקתולית התקיפה המושלת בבל לפי דבריהם, המפלגה הזאת הכניסה אינטרפלציא אל הממשלה בפנים של יראת שמים, לאסור בשם הצדק על עתוני היהודים כיוין לפרסם את שמות המשומדים בדרבם בכל שבוע. המשומדים הבוגדים בעמם החלש, להדבק במדבאיהם החזקים, המשליכים במרך-לב את הדגל, למכור עמם הנענה בעד הנאה כל שהיא, יש ביניהם גם רמאים רכים, אשר בצר להם דם מעיזים פניהם לבקש נדבות מאת הקהלה היהודית ומאת חברית צדקה יהודיות ומנדיבים יחידים בתוך יהודים, בי לבני בריתם החדשים לא יוכלו לפנות, הם רק את נפשם דרשו ואת הגוף היהודי הם משליבים כנצר נתעב. לפרסום שמות הבוגדים יש תכלית יפה, לעצור מעט בעד הבריחה בהמון מאחרי הדגל ולהגן עכ"פ בעד כסף יהודי מפני הרמאים החצופים. והסוציאלים אנשי הצדק, הדורשים דפוס חפשי, שוקדים להציל את

לחתחנן על נפש בנה החולה. בברבים כושלות נגשה אל הגבור היוני ובקול בכי תמרורים קראה: "חמול נא, אדוני השר, חום נא על החולה"...

„סורי מזה יהודיה שפלה, פן ארוצץ את גלגלתך!" הפסיק הגבור המנצח את דבריה.

„בני, בני! עזריה בן בטני אתה!... אל נא תשחת את אחיך, הוי בני, בני, ראי אמך הורתך מדברת אליך!" יותר לא יכלה לדבר והפל מלוא קומתה ארצה.

ומנשה הביט ממטתו לאור הלפיד ולא יבול התאפק ויצנח ארצה ויזחל על ידיו ועל רגליו עד נשתו אל רגלי הגבור, העומד גבהל, תור כשיד ויאחז בשוקיו וירם קולו בבבי ויקרא מלים מקוטעות: „הוי ע...זר..יה, אל הב...בוש ר...חמי...ך, רחם על בן א.בי..ך, יו..נק שדי אמך! ב..רוך אל..הי אבו...תינו, אשר השי..בך אל צל קו...ד..ה..נו. איה א.. בי..נו?

והגבור היוני אבגינום לא ידע מה לעשות. גשתה גבורהו ויהי בילד מתרפק בחיק אמו ודמעות נשרו בעיניו וישח קומתו ויחבק את אחיו וינחמהו וינח את מגינו ואת חניתו ארצה ויאחז בשתי זרועותיו באחיו הפצוע וישאהו אל המטה ואחרי בן נגש אל אמו וירימה. והאנשים היוגים, אשר באו עמו, מביטים איש אחיו ומשתוממים. אבגינום הרגיש בדבר ויתן אות לאנשיו וילכו לדרכם והוא נשאר לבדו עם אמו ועם אחיו ויתודע להם:

„אמנם אני עזריה בנך" והדמעות חנקו את גרונו ולא יכול לדבר. אז נגשה אליו אמו ותשקהו ותפול על צוארו ותבך ומנשה התמוגג בבכי עד אשר כמעט נמם ערשו.

„איה אביך?" שאלה אם הבנים השמחה ותמח דמעותיה מעל פניה. „אבי חי והוא שר גדול ורם בבית המלך. סלח לו על חטאו, אשר חטא לאלקיו ולנו. הנני מקבל על עצמי להשיבו אליכם, רק חבו מעט עד תום המלחמה וזאת אשר אעשה: אני אתחלה, אצום ימים אחדים עד אשר יהיו פני רעי המראה וידמו השרים הגבוהים ממני, בי חולה אני ויתנוני לשכב במצודה ולא אלחם עוד באחי היהודים. ואם יקום מנשה מחליו אשלחהו בסתר אל יהודה החשמונאי ואגלה לו את מוצאי היוגים ומובאיהם ויקל לו להתגבר עליהם ואלקים יושיענו.

ממחרת הלך עוד אבגינום אל מחנה היונים וידבר דבר בסתר עם שרי הצבא, לשלוח את הגדוד הזה אל מקום אחר, כי מבחר אנשי החיל הם ומוכשרים להלחם במקום יותר קשה ובמישור הזה, שכבר נלכד, די להציב גדוד בלתי מובשר בל בך. ושרי הצבא, שידעו את חכמת אבגינום ואת עצתו הטובה להם תמיד, שמעו בקולו וישלחו את הגדוד, להלחם במבצר חזק, אשר שם התבצרו אחי יהודה המכבי ובזה נמלט אבגינום מלשין סתר, אשר ירא, פן יגלו האנשים, אשר היו עמו בלילה בבית אמו, בי יש איזה יחס בינו ובין מנשה היהודי הנמחץ. ואבגינום לא הלך עם הגדוד' כי אמר בי חולה הוא ויניחוהו במצודה הקרובה. ובאישון לילה התחפש אבגינום וילך אל בית אמו, לבקר את אחיו החולה עד שובו לאיתנו. וכאשר שב לאיתנו שלחהו בסתר אל יהודה שר צבא היהודים, להורותו את אשר יעשה.

ולא ארכו הימים ותהי המלחמה הגדולה ויהודה המכבי ומתי מעט גבורי ישראל אשר אתו הכו מכה רבה את ניקנור שר צבא יון ואת שריו טימותיאוס ובקחידם והמלך אנטיוכוס שב ממלחמתו בפרס נבא-רוח ושבור-לב וחולה. ויהודה טהר את ירושלם ואת מקדש ה' ויחוג את הנצחון באורים ובקול תודה. אז קם עזריה את נדרו וישב אל ה' ואל עמו בגלוי וילך לאנטיוכיא וישב את אביו אל אמו וישיבו בלם ירושלימה וישבו שם ולוקום בחכמתו ובעשרו הרב עזר את אחי יהודה, ליסד ממשלתם על ישראל ולבונן בארץ תקונים טובים וישרים ובניו היו אחרי בן שרים גדולים בבית שמעון החשמונאי ובבית יוחנן בנו מושלי יהודה.

ש. מ. ל.

הבּגדים הרמאים מן הבושה ולגזור נזירת הגבלה זכות על עתוני היהודים.

אם אמצא את הדרשן הבטלן הנ"ל אומר לו: יפה דרשת, יפה למדת זכות על הרשעים. כל הפיליקנים הפקחים עושים כן בזמן הזה.

המחטט

מכתבים מטרי המדינה.

קראקא. ראשי הקהל, שיש להם בבחירות הקרובות מלחמה מפנים ואחור, יראים כנראה מפני מתנגדיהם, שלא יוכיחום על השמטת מנוי רב וקרירותם בענין התיסדות בתי ספר עברים וכדומה ולכן מצאו לנכון, לבלתי אסף שום אספה מוקדמת כמנהג בשנים הקודמות. אבל לעומתם המפלגות המתנגדות מרעישות ועושית העמ לית סיערות. מפלגת הבלתי-תליים, שראשי הקהל השתיקים בבחירות הקודמות במנדטים אחדים, חפצים עתה לכבוש את הקהלה כלה ולמלא את חדר הקהל באנשיהם, אע"פ שאין להם שום זכות לזה. גם הציונים בעלי הפרוגרמה הרחבה אינם יושבים בחבוק ידים וכבר היו להם אספות-עם אחדות. והאמת נתנה להאמר, כי בזכרנו את ביה"ס העברי, נודה כי בכל אופן יותר טוב, שיבחרו ציונים, אמנם בעבודהם לא ראינום עוד, אבל הם לפחות נאה דורשים, בעוד שהבלתי-תלוי ר' מאָשל, שחציו חסיד וחציו סיציאלי, כאשר בא אל הבחינה לביה"ס בתור ציר שלוח ממועצת-החנוך העירונית, לא הספיקה לו השעה להתמהמה ובטרם שמעה אזנו אף מלה מהבחינה העברית הלך לו, ובכ"ז חרץ משפט, שאין בית-הספר שוה מאומה, אף שחברו הגדול ממנו ומקימו נכר בין ראשי-הקהל, הרה"ח ר' יהודא בירנבוים, אחרי שראה ושמע ובחן את התלמידים, קלס ושבח את המפעל הגדול הזה. יודעים אנחנו כי ר' מאשל בעצמו הנהו איש היודע, שבית-ספר עברי נחוץ פה מאוד ויש בו צרך גדול, אבל לדאבוננו לא יכול ר' מושל זה להיות מושל ברוחו והוא מוכרח לסור למשמעת אחרים ולרקד כפי מנגינתם של אותה המפלגה וכדי בזיון וקצף! לכן דיה לנו, שלא לבטוח במפלגות, המעשירות אותנו בהבטחות ובתקוות לעתיד לבא. מלומדים אנחנו בנסיונות וכבר נוכחנו לדעה, כי כל ההבטחות והנחמות המגוזמות הנן כנשיאים ורוח וגשם אין, והעולה לגדולה מוחלין לו, לא רק עונותיו, כי גם את דעותיו. לכן אציע לפניכם רבותי! כי בעוד שאתם מתוכחים ומתנגחים בבחירות הקהל יותר טוב להתענין בבחירת הועד של ביה"ס העברי, שגם היא תהיה בקרוב, כי החנוך הוא בימינו עקרה של היהדות וכל עתידות של הדור החדש תלוים בו. אמנם יש לביה"ס ועד, אבל דעו נא, שמכל אנשי הועד – י"ב במספר – ישנם רק שלשה המתענינים בו והשאר רובם אינם מתענינים בכלל בביה"ס. ובכלל חסר לנו ועד שיקבע על ביה"ס מנהל ומשגיח עברי, שיראתו קודמת לחכמתו, שהרי האב היהודי השולח את בנו לבי"ס עברי, הוא רוחץ בנקיון כפיו ומברך „ברוך שפטרני" ומטיל על בית הספר ה ע ב ר י את כל החנוך העברי. לכן אל תהי נא בחירת הועד דבר קל יטפל בעיניכם, כ"א דבר עקרי מאוד ואם יבחרו באמת אנשים יהודים היודעים את חובתם ויודעים ג"כ כי צריכים משגיחים ע ב ר י ם לא רק למצות ולבשר באיטליז, כאשר ענה לי אחד מאנשי הועד הנוכחי, אז נוכל לקוות, כי ביה"ס הזה יתקים וימלא את תעודתו ויגדל דור חדש האוהב את עמו ואת תורתו.

י. דרעזנער.

קראקא. בשבוע הבא תהית פה בחירת הועד לעריכת מס ההכנסה. הנוצרים, אף הטובים שבהם, הסתדרו היטב, להרבות בבחירת אנשים משלהם, הם אומים, כי היהודים ממעטים בתשלומי מס ההכנסה וצריכים להוסיף להוציא מהם. והיהודים, כדרכם תמיד מתרשלים בבחירה הנכבדה הזאת והכל אחד לה מי יבחר, כאלו היתה זאת משרת כבוד באיזו חברה לצדקה. וכאשר יטיל הועד על אחד מהם מס כבד מנשוא, אז הוא בא אל אנשי הועד להתחנן להצילו. זהו אות עניות הדעה בעניני הצבור שאין כמוהו. יזכרו נא אזרחי היהודים לבא אל הבחירה ולבחור ביהודים לועד ההערכה, למען ידעו, כי אינם בידי זרים, שאינם חומלים עליהם.

דרוהוביטש. בלב נשבר ונרכה ובעינים שופכות דמעות כמים, הנני כותב את הטורים האלה. חותני, איש ישר תמים ופועל צדק, ירא-אלקים בדעת והשכל, החכם השלם והנכבד מוה' צבי הירש חיות ז"ל, נו"ע, ויאסף אל עמיו בי"ר לחדש כסלו בשנת השבעים ושתים לימי חייו לדאבון כל יודעיו ומכיריו. האיש הרם הזה היה מגדולי היחס, התורה והחכמה בו התאחדו וגם הון ועשר היו בביתו, ובכל זאת היתה ענותנותו במדה גדולה מאד, אשר באמת אין לשער ואין לערוך. מאד מאד היה נכבד ונשוא פנים ובכל עת ובכל שעה, אשר היה פנוי מעסקיו הגה בתורה ובחכמה, ומלבד חבורו היקר „תפארת צבי", אשר זה כמה שנים הוציא לאור, עוד חבורים אחדים המה בכתובים, ויושבי עירנו אבדו איש צדיק וישר, חכם ונבון, אשר לא רבים המה בעת הזאת, כי הוא היה באמת איש אשר רוח הבריות ורוח המקום נוחה ממנו. — ביום א' לסדר ויגש הובל לקבורות, כמעט כל אנשי העיר נהרו אחרי מטתו ובהספד מר דברים היוצאים מן הלב ספדהו ר' אפרים זלמן מרגליות ואחריו הרב ד"ר ברוך מרגליות. אין כח בעטי לצייר את האבל, אשר כסתה פני כל איש בעת הובל לקבורות ומקירות לבי אקונן עם כל אנשי עירנו „פנה זיונו, הודנו ותפארתנו".

ישלח השם נחומים לבניו ולבנותיו המתאבלים עליו, אשר כהוכם גם אני חתנו, הכותב בנפש מרה וברוח נכאה. יוסף בא"א הכהן לויטערבאך ז"ל.

בוטשאטש. בחרש שעבר ערכה חברת ציון בעירנו בהשתתפות ה„עבריה" נשף ספרותי-זמרתי לכבוד משוררנו הלאומי ח. נ. ביאליק. ההיכל היה מלא אנשים ושונים, מה שמעיד על האהבה הרבה, שלב העם רוחש למשוררנו הגדול. באולם הופיעו תלמידות ביה"ס העברי עם דגל, שעליו היה מרוקם באותיות גדולות: „יחי ביאליק!" את הנשף פתחה העלמה בלומה הלצר בנאום עברי יפה. אח"כ דבר מר ישראל פינהוף, ובדברים נלהבים ויפים תאר את פעולתו הספרותית של משוררנו, מה שעורר התפעלות עזה בעד משוררנו בפרט והספרות דעבריה בכלל. ברגש רב דקלמה התלמידה וואלפטאל את השיר „אנרת קטנה" מביאליק. שירי סאלא כלוית בנור, שהצטינה בהם התלמידה שרה קנאבלער נתנו הוד ותפארה לנשף. בהצגת הדיאלאג „הזקנים" מאת יצחק פרנהוף נגמר הנשף והשאיר רושם, אשר לא ימחה במהרה בעירנו. עברי.

ווין. לפני שבועות אחדים הרעישו העתונים את העולם, כי ע"פ מכתב, שנתגלגל במקרה ליד איש, נגלה, כי החכם היהודי ד"ר כהן, עוזר לפרופסור החימיה בטשרנוביץ, התנכל על נפש בעל בית המרזח הנוצרי קראל להמיתו בסם המות על ידי אשתו, ששלח לה סם המות במכתב ההוא וכתב לה, כי תשתמש בו עוד ופעולתו לא תחסר. הד"ר כהן נתפש והובא מטשרנוביץ לפראג בכפית ידים כרוצח והיה כלוא שבועות אחדים עד שנודע הדבר, כי אין כל יסוד לחשד. הסם הזה נברק ונמצא ברומקאלי, תרופה להשקיט את העצבים, ששלח ד"ר כהן להאשה מכירתו לרפאה. בשבוע שעבר יצא לחפשי, אבל בעד בשתו וצערו ונזקו לא ישלם לו איש. הענין היה לעתוני האנטישמיים דבר חביב ורצוי והאריכו בו והפכו בו ובישרו בשמחה רבה, כי נתפש „עוד הפעם רוצח יהודי" והוסיפו שקרים משלהם, כי הסם שנמצא הוא סם חריף מאד וכי נמצאו אצל הנתפש בקבוקי רעל רבים. וכאשר הודיעו כל העתונים ביום ד' שבוע שעבר, כי ד"ר כהן חף הוא מעון ובטעות נחשד, מנע ה„דייטשעס פאלקסבלאט" את זאת מקוראיו. הוא רוצה שיאמינו, כי אמנם „עוד רוצח יהודי נתפש בכף".

א. ב. ווערנער.

מכתב מקרואציא.

בעלאָוואר. במשך השנתים, אשר אנכי — יליד גליציא — מתגורר פה, חקרתי מן הכתב ומן המסורה ונוכחתי, כי מעט אחינו היושבים פה בין רוב הקרואטים והסרבים, לא מארצות הגולה הראשונות באו הנה, כי-אם נשמטו אחד אחד מרוסיא, רומניא וגליציא, וכאשר התחילו המאדיארים לשלוט בארץ, הרבו יהודי אונגרן להשתקע פה בערי השדה ובכפרים. כלל גדול הוא, כי החרדים והחסידים מתאחרים תמיד לצאת ממקום שבתם ומענה בפיהם: כי הם יראים מהיסח הדת, כלומר מ„חומרי המקום שיצאו משם", עד אשר בעד כרחם ידחקום המיב לאמריקה ומשם והלאה... ובבואם שמה במקלם ובתרמילם, כבר השתרשו הנאורים והריקים מלא רחב הארץ ויעשו חיל, זה בעסקו וזה בבית-חרשתו, עד שמלאכתם נעשית ע"י אחרים, והם חיים חיי נסיכים. ובבוא אליהם בן ארצם או עירם, להשתחות לפניהם אפים ארצה ולהתחנן אליהם כעבד שברח מלפני אדוניו, שיספחוהו לעבודתם, יענוהו קשות בקצרה ובפנים זועפות: פה בארץ החפשית מוכרחים לעבוד גם ביום השבת! הירא ורך הלבב מחייו וחיי אשתו וילדיו התלוים מנגד, מוכרח לותר על חומרת המקום שיצא משם... ומשום פקוח נפש הוא עוסק בעבודתו בין שחרית למוסף... ואדונו שוכב באותה שעה על הספה וקורא בעתונו האנגלי, כי יהודי אירפה משתדלים אצל הממשלות לפמרם משביתת יום א', יען אשר הם שובתים ביום השביעי והוא מתרגז ואומר: מה נוראים המעשים, אשר הם עושים להכאישנו ביושבי הארץ במנהגים עתיקים באדי.

וכן הדבר גם בגלילות האלה. קבוץ קטן של חרדים אמיתים ישנם באגראם עיר הבירה הסוגרים חנויותיהם בשבת והנם ללעג ולקלס בעיני אחיהם ה„נאורים". הם רוצים לשלם מכיסם — מיבד מס הקהלה — לשו"ב מיוחד, ומנהיגי הקהלה מונעים זאת מהם ובהרבה יגיעות עלתה בידם שיתירו להם להתפלל לבדם. וכל זה גורמה העצירה. כהיותי בסביבת עירנו ראיתי יהודי נאור מנהל ששה עסקים והם: בית מזינה, חנית, חרשת מי סאָדא, מסחר עצים, אטליז של בשר ושדית ובכלם אינו מחזיק אף יהודי אחד אצלו, בערי גריציא התיינה שבע משפחות מכר אלה. מדוע יאחרו החרדים פעמיהם לצאת מחוץ להחומה? יצאו הם בהחלה לפניהם ויאחזו בארץ, בשביתת שבת ייסדו ובבשר כשר יציבו דלת, ואז יוכלו לקיים באמת את כל „חומרי המקום שיצאו משם". געציל סופר, שו"ב.

מכתב מברלין.

בערב יום ב' שבוע זה ראינו עוד הפעם מחזה נחמד ומענין על שדה העבודה הציונית בעירנו הגדולה. לפני אספה גדולה של יותר מאלף איש ואשה, באחד ההיכלות היותר יפים וגדולים בברלין, דבר מר א ד ו ל ף ש ט נ ד, ציר הפרלמנט האוסטרי, על התפתחות הציונות מיום היותה ועד היום הזה. הנואם דבר בחום, בעז וברגש כביר, והלהיב את הנאספים באופן שאין למעלה ממנו. ביחוד בהזכירו את העובדות, כי על ידי הציונות התחברו יחד יהודים מכל ארצות תבל, שעד בה היו זרים איש לאחיו בהשקפותיהם וברגשות לבם, כי בעקבי התנועה הציונית נבראה ספרות עברית-ז׳רגונית לאומית, שעוד לא היתה כמוה לפני זה, ובהראותו, כי הציונות היא מבוססה עתה ולא תוכל למוט. כאשר לא חדלה גם במות מנהיגה הגדול, רעשו קירות האולם מקול מחיאות כפים וקריאות הידד, אשר לא פסקו משך רגעים רבים. הנאום עשה רשם נעים מאד ומר שטנד השאיר בלבות יהודי ברלין זכרון, אשר לא במהרה ימחה.

בשבוע שעבר היתה אספה של האגודה „שפה ברורה". דבר הד"ר ברנפלד על „השפה העברית

נורא צרח ביאוש: „מי פה? עושו, חושו! הצילו!" לריק היה עמלם של ב"ב להראותו משוגתו ולהשיב נפשו למנוחה. לא יכל להרגע ובדעתו זו, — כי מתנקשים לנפשו להמיתו, — החזיק עוד זמן רב אחרי כן ויהי סבור המיד למצא פחים ומוקשים, שטמנו לו. ואע"פ שהשתדל בכל עז להסתיר רגשות רוחו הטוערה, הכירו בו ב"ב, כי תמורה נמרצה נהיתה בו מהיום ההוא. לפני זה היו חליפות לרוחו: בדיח, עגום; מאיר פנים, מרעה פנים; ויש אשר בהעליתו עון פשעו על מחו, היה גם מרוכא ועל פניו שכנה צלמות; לאלה יחש אהבה ולאלה איבה. כיחוד שמח המיד לקראת נכדיו הקטנים וישהעשע עמם בחבה יתרה. ועכשו — אחרת היתה אתו, נהפך לאיש אחר לגמרי. הולך תמיד כצל קידר, דווי ושומם, מיצר ורואב; מהבודד ושותק, נזהר ומלא חשד אפילו נגד נכריו, שיחוסו אליהם נעשה עתה בשויון-נפש וקר מאד. הצואה יעריכתה מעסיקים את לבו ומוחו וכל מחשבותיו מתרכזות בה בין ביום ובין בלילה. עדיין לא עלה בידו לנסח אותה לפי רצונו בעצם. כל הנטריונים שבאו אליו בנידון זה, עמלו בדי ריק, לערוך אותה כטוב בעיניו. בכל פעם מצא בה מה שלא כאשר עם לבבו ויכהכה שניה; מחק ויעש שנויים ויחזור ויכתבנה שנית. ביותר נהיה מאז בחרן באכילתו וזהיר בשתיתו. במאכלים הערבים לו מאז לא נגע אף כמשהו, על הרוב היה נמנע משבת אל השלחן לעת האכל; אפס, היה נגש לפתע לאשתו, לבנו או לבנותיו, לקח את צלחתם עם האוכל שכבר טעמו ממנו ואכל את הנותר. את יין משתהו קנה בעצמו וינצרהו בארגזו המיוחד לו. השתתפותו בעסקיו היתה מצערה ויהמכר אליהם בתשומת לב פחותה הרבה משלפנים ויעלם מבני ביתו את הריוח שבהם. בעשרו ואשרו שצערו אותו בכה, לא מצא מעתה כל קורת רוח ורכושו נהפך לו למקור צרה ויגון. בכל עוז השהדל לבחד עשרו מן הבריות ויחש עם זה, כי דבר אי-אפשרי הוא לעסוק עם בריות חסרי-אמונה כמוהו, שאין אלקים כל מזמותיהם. הוא ידע בברור גמור, כי לריק היה כל יגיעו ועד ארגיעה היה עשרו, לו ידעו כל אנשי תבל מה שהוא ובנו יודעים: כי אין אלקים ואין גמול. עשק וזדון היו שמים אז משטרם בתבל ואז רצחוהו או הרעילו אותו ובהתחבולות ערמה או גם באלמות וחזקת יד, היו שוסים ושודדים את כל אשר לו... רק התחבולה אחת נשארה, אשר בה אפשר עוד להשגב ולמצא הצלה פורתא, והיא: לכחש לבריות ולבלתי הגיד להם מה שהוא יודע, כי לית דין ולית דיין: אך לשנן להם בודאות גמורה את ההיפך: כי עין צופיה בכל סתרי הבריאה ודעון וחשבון יש שם.

אחרי השנים עשר לחדש אויגוסט נהיתה התמורה האחרונה ברוח טרחים סעמינאוויטש. תמורתו היתה, כי התמם והתחסד ויהי לירא-שמים במדה, שכמוה לא היה מימיו. זריז ומקפיד בכל דבר מצוה שאין דוגמתו. לא זנח אף יום-תענית אחד, וישמר מכל משמר את יום הרביעי ויום הששי ומסתייע בכל מקרה והזדמנות להשמיע תוכחה ולהטיף מוסר לבני ביתו, להעיר לבם ליראת שדי, ללכת בארחות צדיקים ותמימי דרך ולשטות מנתיבות הכופרים המגדפים המאבדים את עולמם בזה ובבא. הוא חתר בכל עז, להשיב גם את בני על דרך האמונה וישכח את שיחותיו עמו לפנים ואת דבריו על ארות כפירתו וחפש רוחו, שהשמיע לפניו אז בהתגלותה לבו. מהיום ההוא, יום י"ב לחדש אגוסט, שבו נוכח לדעת ידיעה נאמנה, כי אין שום מצוי בעולם, אשר ההיה יראהו על פניו, כי אין אלקים אשר יצוה עליו ויעצרהו מלכת בשרירות לבו ולעשות ככל הישר בעיניו, מהיום ההוא — ערבה לו כל שמחה וישבת משוש לבו. מהיום ההוא שהיה, לדעתו, משוכנע ונוכח בכל זאת, נהפך לו כל ענג לנגע ולב רגז ודאבון נפש היו למנת חייו. את לחמו אכל בעצב ויהי נרעש ונפחד, כאלו הארץ התקוממה לו ויחש מגור על כל סביביו. חזון האימים למות בידי אנשי ביתו, בהתנכלות, ברעל או בפעולה שערורית אחרת, בעתהו תמיד וידכאהו עד דכא יומם וליל. חשד נורא מלא אותו נגד ב"ב וידידיו וישטום את אשתו, בנו, בנותיו ואת כל אנשי בריתו, משטמה כבושה וחזקה, ואפילו נכדיו הקטנים, שבה אהב אותם לפנים, נהפך עתה יכו לשנוא אותם, בהרמותם לו לגורי חיות היער, העוינים ושוטמים אותו, כמו שהוא עוין ושוטם לכל העולם. הוא כחר ויעלם כל מפעליו ועלילותיו מן הבריות, בהתיחסותו אליהם בחשד במדה קיצונית, בה כשעה שלא עלה על דעת איש לעשות לו כל רעה. ורוצה היה לרמות את הבריות ולהביא בלכם, בשפתי מרמה, אמונת ד' ויראתו, בעוד שהוא בעצמו היה ריק ונעור מכל אלה. מצבו הורע מיום אל יום; ויהי אך לשלל לבלהות פחדים וזועית אימים, שבהלוהו בלי הפוגות. אוהביו היו בעיניו לאויבים מבקשי נפשו ויסלק את עצמו גם מן ההנאות היותר הדיריות והכרחיות לאדם, כמו: מאכל, משתה ושנה, בראותו בריח דמיונו בכל רק בונות רעות ומצודים פרושים לחיתו. כה חי טרחים האומלל עוד עשר שנים. אמנם הכל ראו ויתבוננו בו הכונתו המוזרה והשתנות עצמותו, אבל צרת נפשו ידע רק הוא בעצמו... ובמה עמוקה ואיומה היתה צרת נפשו, כדעתו, כי גם המות לא יחלצהו ממצוקותיו! הוא הסתגף מבלי דעת למה ועל מה. ויחד עם זה הבהילהו גם יומו האחרון. יודע הוא, כי יומו זה יקצץ את חייו מבלי

היהודי לחבר בעצמו ספר מאשר לקנות ספרי אחרים. לעולם יטה היהודי לסמוך על נסים מאשר להישיר בעצמו דרכיו על נקלה.

לא כל אדם מגרד ראשו לפי שהוא חושב מחשבה עמוקה.

כל אשה הוכל להיות אבן טובה, אם רק ישבצנה אישה במשבצות זהב.

בטפשות לבדה לא יעבור עוד אדם לבטח דרכו, צריכים עוד למעט חוצפה.

את הכל תפטפט האשה, רק לא מספר שנותיה.

השקר המקלקל בכל השקרים הוא חצי האמת.

הקורא שאין לו סבלנות להתבונן במה שהוא קורא מוטב שלא יקרא.

Dodatek do „Hamicpe" Nr. 50 1909.

רמת המצפה

יוצאה לאור בכל חדש

חוברת יב.

הפילוסופיה והקבלה.

רגילים חכמינו וסופרינו, ללכת בעקבות שד"ל ולחשוב את המצאתו בנוגע להבדל שבין ה„אברהמיזמוס" וה„אטיציזמוס" לאמת ברורה ומחלטת, העומדת למעלה מכל בקרת ועל יסוד השקפה זו הם עושים נתוח פסיכולוגי בנפשם של כל אחד מגדולי ישראל ומבדילים בין אלה, שהיתה להם „נפש יונית" ובין אלה, שהיתה להם „נפש יהודית". הרמב"ם מפני שידע את הפילוסופיא והעיז לפשר בינה ובין היהדות ולהעשיר את היהדות בתכנים חדשים ובמושגים חדשים, היתה לו „נפש יונית" וחכמים אחרים, שלא ידעו רק את התלמוד לבדו, היתה להם נפש יהודית. ההשקפה הזאת אעפ"י שיש ביסודה קצת אמת לא יכלה להשתחרר מן ההפלגה והקצוניות, מחלת ספרותנו מעולם. אלו היתה השקפה זו אמתית לגמרי, כי אז בודאי לא היתה עוד שום תקוה לעמנו וכל עבודתנו בשנים האחרונות בנוגע להחיות עמנו וספרותו לא היתה באמת אלא רמאות וגנבת דעת. אלו היתה באמת הכונתה של „הנפש היהודית" שלא לקבל שום השפעה קולטורית מעמים אחרים ואינה עושה כמתוקנים שבהם, כי אז בודאי לא היתה לה זכות הקיום. העם שאינו משתתף עם האנושיות בעבודת הרוח והקולטורא אי אפשר לו להגיע למדרגת תרבות יותר גבוהה מזו של החינאים, שהיתה להם כידוע קולטורא מפותחת בשעה שכל העמים האירפיים אבות ההשכלה היו במצב של פראות ורק השתדלותם לעצור בעד השפעת אירפה היא שעשתה אותם למה שהם עתה.

אבל לאשרנו אין הדבר כן, אדרבא ואדרבא, עמנו קבל בכל הדורות

והתקופיה את הרוחנות והאידיאות של האנושיות כלה, אבל רק אלה שהיו מסוגלים להתרכב הרכבה פנימית עם רוחו. הוא יודע לבור מכל ההשפעות הרוחניות, שהשפיעו עליו עמים אחרים, את האכל, כלומר אותו היסוד האנושי הכללי שכהן ולהרכיבו עם אידיאליו היא ולהשליך את הפסלת, כלומר איהו הדבר הסותר להמוסר היהודי וליהדות ושולל את זכות קיומה. וזאת היא אחת הסבות, שגרמו שתתקים היהדות בתוך הגלות המ״ה, שהיתה מסוגלת בודאי להכחידה מן הארץ.

מנקודת-השקפה זו טעות מגוחכת היא להחליט, כי הרמב״ם מפני שהשתדל לעשות את הכח הרוחני של היונים לקנין עמנו, היתה לו „נפש יונית". די רק לפתוח את ספר המדע ולעיין בהלכות דעות בכדי להוכח, שבאמת נתרכבו בנפשו של הרמב״ם הפלוסופיא עם תורת המוסר הנעלה של היהדות יחד עם אותה השטה של „שביל הזהב", כלומר שצריך ללכת בכל מדה ומדה בדרך האמצעית, שהוא כדברי שד״ל המצאת אריסטו. אנו רואים תורות מוסריות נעלות ונשגבות, שלא היתה נפש היונים בעיני האלילים הרבים ובעל תורה מוסרית שפלה מסוגלת אף להבינן.

אותו הכשרון, שיש בעמנו להתאים כל השפעה זרה עם רוחו הפנימי, היא שהוליד את הקבלה העיונית בצורתה שנתנו לה הרמ״ק בעל „פרדס רמונים" ור׳ שעפטל הורויץ בעל ״ווי העמודים. גם על הקבלה רגילים חוקרינו לחרוץ משפט קשה ולהחליט שאיננה יהודית. אותו שד״ל בעצמו, שאינו יכול לסלוח להרמב״ם את חטאתו הגדולה שחטא לעמנו בהכניסו את הפילוסופיא לתוך ספרות ישראל, מתמרמר גם נגד הקבלה, היא לפי דעתו כלה „מורדת חוץ". ולא הבין שהקבלה העיונית בעיקרה אינה רק תולדה מוכרחת מהכנסת הפילוסופיא, למחנה ישראל, שהיתה גם היא מוכרחת ורצויה בשביל התפתחות היהדות. ובאמת כשנעיין בדבר היטב נראה, כי הכנסת הכח הרוחני של היונים ושעבודו לרוח עמנו לא נשלמה לגמרה רק עם הקבלה העיונית, שרק אז השלימה ההיסטוריא הישראלית את מעשיה ויצרה דבר רצוי להתפתחות היהדות. הכנסת הפילוסופיא היונית לתוך ספרותנו היתה כאמור מוכרחת, כי החכמים בני הדור ההוא לא יכלו להסתפק באותה האמונה התמימה, שהאריה את האלקות בתוך גשמית ובעלת תארים רבים והרגישו בנפשם צורך עצום, לטהר את היהדות מחלאת ההגשמה. לנו נראה הדבר פשוט וברור. אבל כשנראה כמה גדולה היתה המלחמה, שהוכרחו הפילוסופים הדתיים שלנו להלחם עם חכמי צרפת ואשכנז בשביל הדבר, אז נראה, כי לא קל היה הדבר להפיץ בין עמנו

ישראל. ולעמת זה יניח הספר בזה את דעתנו בראותנו, כי תפארת כל עמי אירפה: חכמת היונים והרומיים ותרכותם לקוחות מעמים עברים שקדמו להם בארצותם, ובני יפת למדו בבית מדרשם של שם ועבר.

ש. מ. לזר.

הגמול.

מאת לב טולסטוי.

(סוף).

הכן הצואה יסדורה מענינים את לבו ומעסיקים את מוחו בלי הרף. היא קם וירד מן המשכב, וילבש מעיל-שנה, על רגליו שם סנדלים וישב אל השלחן, אשר העששית היתה דולקת עליו. וישב וחשב קצה, אחר כך לקח גליון, שם משקפים על אפו ויחל לערוך את נוסח הצואה, אשר על פיה התנדב להנהיל כל נכסיו אחרי מותו למוסד-עניים. כהמו את עבודתו עלה על משכבו ויאמר לישן. בלי משים עולה על לבו זכר משרת-ביתו עם משכורתו חמשה עשר רובל לחדש; גם השוער עם שלשה עשר רובל לחדש עומד פתאם לנגד עיניו, והוא מגיע את עצמו במקומם ובמעמדם, במחשבותיהם ואופן הגיונות רוחם של משרתיו אלה. „אלמלי הייתי אני כמקומם, משרת מסכן עם 15 רו״ב לחדש ובקרבתי ישן איש איש עשיר והון עצום אתו; והדבר היה כרור לי כיום, כי אין אלקים שופטים לא בשמים ממעל ולא בארץ מתחת, מה הייתי עושה כעת-מצא כזאת? קרוב לודאי, — את המעשה שעשיתי אז עם הסוחרים ביער! חיל רב חדש אחזהו, רטט עבר בכל גוו ויתחלחל. ירד עוד פעם ממטתו ויחזק את בריח הדלת, שלא יעתק ממקומו. אפס, לו היה נדמה, כי רפה הוא עדיין ואפשר להזיזו ממסגרו. ויקריב כסא ויצמידהו בחזקה אל המסחיט כאלונטיה; על גב הכסא העמיד עוד אחד, למען יפול ויקים שאון, אם יחפץ מי לפתוח את הדלת. עתה פג פחדו קצה, דעהו נתקררה וירא את עצמו כטיח ושאנן. כבה את העששית ויעל על מטתו לישון. כל הלילה שבע נדודים, רק בהנץ הבקר נאחז בחבלי שנה ויישן עד שעה מאוחרה ביום. אשתו לא הבינה מדוע הוא מאחר היום לישון שלא כמשפטו ומדאגתה לו, נסתה לפתוח דלת חדר משכבו. הכסא נפל על הקרקע ברעש והמולה. טרחים קפץ ממשכבו נבהל ונבעה וכלו מרהה, עיניו קמו ופניו הוריקו מאימת המוה, שנפלה עליו ובקול

שאפשר יהיה להקנם מעתה ועד עולם. רגשותיו התנוקים בחכיונו, פחדו פן יגלה סודו, ודעהו, כי יום המות יצמיתהו מבלי להזות בנעם החיים בזה ונפשו תרד לשחה, בלי כל הוהלה, בבא — בתרו את לבבו לבהרים ויכאיבוהו עד לבלי הכיל. במצב-נפש כזה עברו עליו שלש עשרה שנה. באחד הימים שב טרחים מהפלת הבקר, נכנס להדרו, סעד לבו וישת מיינו המשומר באדנוי וישכב לנוח ולא קם עוד. מיתה קלה והטופה מה. ההלויה העשירה נהרה לבית-העלמין-ניעווסקי-לאכרי ואחריה גדור טיילים והולכי בטל, שהופיעו תמיד במשתת הצהרים והערב, אשר עשה בעל-מכרות הזהב. כהן אחד, שהיה נודע לנואם מצוין, נשא מספד על קברו וירב לדבר מגריבות רוחו, ישרת נפשו ותם לבו וביהוד מחייו המאושרים של המה. זולתי אלקים, לא ידע גם אחד מחטאתו ומענשו, אשר באהו בו ברגע, שאמונת אלקים אבדה מקרב לבו...

טשרנביק. מ. ד. ראבינוביץ.

הבדידות.

מאת ד״ר ג. גורדון.

מעובד חפשי מרוסית ע״י יצחק ווייסטויב.

מהלה הדשה אופית החברה הניכחית, רוא מחלת הבדידות. הרבה אנשים פה ושם חשים את עצמם בודדים, אף שהם יושבים בערים מרובות באיבלסין והחיים מסביב להם רועשים ודופקים. אנשים למאות ולאלפים, במעט בעלי דעות והשהבלות-בעולם דומות, בעלי מנהגים ושאיפות שוים, מרגישים את עצמם בכל זאת מרוחקים ונפרדים זה מזה, בלי התקרבות כל שהיא.

השאלה מהעוררת מאליה במה לבאר בדידות כעין זו? מדוע הם חשים את עצמם נבדלים, כאלו אין כל יחס וקשר ביניהם ובין החברה, אשר בתוכה הם יושבים? מדוע הם גלמודים כל כך, כאלו כל אחד מהם היה גר על אי שמם רחוק מישוב בני-אדם?

רגש הבדידות אשר ממנו סובלים אנשים כל כך הרבה בזמננו, איננו קנין מיוחד של חברה אחת או של ארץ אחת, הוא נכר בכל מקום. באנגליא פותח הומרסל בתי-ועד בשביל המתבודדים. באמריקה מהאגדות חברות של מתבודדים, להזמין אליה כל הנפרדים והמדולדלים של החברה. בכל מקום דיאיב

רסיסים.

חז״ל אמרו שנגזר על הסופרים שלא יעשירו, שמא יעזבו את מלאכתם והיום נגזר על הסופרים שלא יעשירו, כדי שלא ירבו להלאות את הקוראים. (מו״ח).

יהודים מודרנים, שכל העבירות שבעולם נחשבים להם כהתר, כל יהדותם היא שהם באים לביהכ״נ להזכרת נשמות, כמו שכתוב: „מתיר אסורים ומקיים אמונתו לישני עפר"‏. (מו״ח).

אין האדם רוצה למצוא קורת רוח במה שיש לו, כי אם במה שאין לו.

המקוה יחזק, אך הבוטח בתקותו יחלש.

כשמוע אדם דבר חכמה מחברו ישכחנו, אך בשמעו ממנו אולת יגלינה בקהל רב.

החיים הם שתי מחצות; במחציתם הראשונה ישכח האדם ללמוד ובמחציתם השנית ילמד לשכוח.

האנשים יברחו איש מאחיו אם ידע איש סתרי לב רעהו.

התאוות אינן חזקות כל כך כמו שהאדם חלש.

מפושקי שפתים ילמדו — לחשות.

נקל להלל מבלי לחנוף מאשר לגנות מבלי לצער.

השקוע בחובות עד למעלה מאזניו מוכן מאליו, שלא ישמע לקול נושים.

להשתמש באשרו לתועלתו יוכל כל אדם, אבל להשתמש באסונו לטובתו יוכל רק החכם האמתי.

האשה תחכם רק אז, בכר כאשר עשתה את בעלה לשוטה.

היהודי בוחר תמיד בדרך רחוקה ולא בדרך הקרובה לו. לעולם יבחר

מצאו מהלכים לסופרים הערבים ומפרשי הקוראן. גם תעלבי מספר כי לא ידע איש את קבר משה. תעלבי וטברי מוסיפים, כי המטה, האהל והעץ, אשר שם מת אהרן, עלו השמימה וכאשר השדו בני ישראל את משה, כי הרג את אהרן, ראו את מטתו פורחת באויר וי״א, כי אהרן בעצמו ירד הי מן השמים והעיד, כי מת מות בני אדם. ההגדה הזאת תמצא במדרש (ילמדנו הברכה, וילקוט תשס״ד); כיון שעלו משה ואהרן נפתחה להם מערה ומצאו שם מטה מעשה שמים והיה אהרן פושט כליו ואלעזר לובשם והוציאו ארונו של אהרן והיה פורח בשמים וכו׳. גם ביהושע חשדו בני ישראל אחרי מות משה, כי המית את משה וקול ממרום הודיע להם בחלום את האמת (תעלבי). יתר האגדות מפטירת משה נמצאות במדרש דברים ר׳ תנחומא הברכה, ילקוט תתק״מ ואדר״נ ל״ב. (בהעתקת „האשכנזית לאלביסאי ימצא הקורא הערות והארות מבארות כל אלה הענינים בפרוטרוט ובאריכות).

כי לקחת נפשו בא. ויבך אהרן ויברך את ביתו ואת בניו ואת כל ישראל בשלום וימת בן מאה ועשרים ושבע שנה. וישב משה למחנה ישראל ויספר, כי אהרן מת ויחשדו כו בני ישראל, כי המית את אחיו. ויקרא אל אלוה ויצו אליה אל מלאכיו להוציא את קבר אהרן מן המערה ולשאת אותו בין השמים והארץ וידעו בני ישראל, כי מת אהרן ויספדו לו מספד יחיד, כי מאד אהבורו. ויירש קידאר בנו את הבהונה אחריו. ויאמר אלוה אל משה: „הנך נאסף אל אבותיך". ויירא משה מפני חבלי המות ויהעצב אל לבו ויאמר אלהו: „מי גמל עליך חסד כיום צאתך מבטן אמך עד היום? בחסד מי בלית ארבעים יום על ההר, לחם לא אבלת ומים לא שתית ותקבל ההורה? מי שמרך בהיבה, אחרי אשר השליכה אותך אמך אל מי הים וישם אהבתך בלבות שונאך. מי הציל בני ישראל מכף פרעה ויורש להם את הארץ ויושיעם מכף העריצים?" ויאמר משה: „אתה אלהי עשית לי את בל אלה ולך התהלה". ויבוא מלאך המות והוא קורא בתורה ויברכהו בשלום ויאמר לו: „הנה לקחת את נפשך באתי". ויאמר משה: „וממה תקחנה?" ויאמר: „מפיך". ויאמר: „בפי דברתי עם אריה". ויאמר: „מן ידיך". ויאמר: „בידי קבלתי ההורה". ויאמד: „מאזניך". ויאמר: „באזני שמעתי דבר אלוה". ויאמר: „מעיניך". ויאמר: „בעיני ראיתי אריה". ויאמר: „מרגליך". ויאמר: רגלי עמדו על הר סיני". ויאמר: „רואה אנכי כי בשותה שבור הדבר אלי". ויאמר: „יין ושכר לא שתיתי". ויגש אליו ויקח את נפשו וימת בן מאה וששים שנה [1]).

[1]) ויש אומרים, כי משה שאל את פי אלוה למה ייסר רשעים, אם בידו להפיל חתיתו על כל יצוריו. ויאמר אלוה: כמו הזורע זרע יזרה אשר לא ברכה בו הלאה, בן יושלבו הפושעים אל התפת, כי לא ברכה בם. ויזהר משה את בני ישראל לעשות טוב וחסד ויעד עליהם אלוה ומלאכיו ויצום לבל יאכלו בשר נבלה, דם, בשר חזיר ואל ישימו רע לטוב וטוב לרע ייעבדו אלוה בגלוי ובסתר וישמרו תפלה וצדקה ויהיו ליתום אב, לאלמנה תומך ולמאמינים אחים אוהבים זה את זה ובל יחליפו התורה באחרת ויהיו לפושעים כאחים מזהירים. אומרים אמיר כי משה שאל אלוה, מי ידאג בעד בניו אחרי מותו. במצות אלוה הבה במטחו הים ותצא אבן גדולה ויפוצץ אותה לשתים ותצא ממנה תולעת אדומה ובפיה עלה ירוק ותקרא: „תהלה לאלוה, אשר בל ישכחני במצלות ימים". ויאמר אלוה: התולעת אשר בבטן סלעים תמצא משכנה, בל אשכח ואיך אשכח בניך. ויאמר משה: „אהה אלוהי, הודיעני נא, מתי תקר נפשי ממני". ויאמר אלוה: „אף כי עד עתה לא הגדתי לאיש אחריתו, בכל זאת הנני מגלה לך כי ביום הששי תצא נפשך". בכל יום ששי לבש משה בגדים חדשים ויעמד בתפלה ויחכה למותו. — דברי הכתוב „ולא ידע איש את קבורתו" נתנו לבעלי המדרש והאגדה ענין ידענות בו ולקשט גם את מות משה ואהרן בהגדות יפות ונעלמות, הגדות אשר רבות מהן

הדעה הזאת ולזקק עי"ז את מושגי היהדות ואת מושגי אחדות האלקות. כשמונה הרמב"ם בין המינים את מי שמאמין שהאלקים הוא בעל גוף וגויה שאל הראב"ד: „ולמה קרא לזה מין והלא כמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו הדעה". ובכלל אנו רואים, שההשגשמה, שהיא לפי השקפתנו היום דבר שאין הדעת סובלתו, היתה בזמן ההוא פשוטה ומובנת ורק אותם החכמים הגדולים בעלי „הנפש היונית" הם הם שטהרו את היהדות מחלאה זו.

אנו רואים איפוא, שמהרכבת הפילוסופיא עם היהדות לא צמחה שום רעה ליהדות, אדרבא זו הרויחה הרבה מזו, אלא שכאמור לא נשלמה ההרכבה לגמרה בימי הרמב"ם וסיעתו, כי בזמנו עוד לא הספיקה היהדות להוציא מן ההשפעה היונית את היסוד הסותר לה עד שבאה הקבלה העיונית ועשתה זאת. באור הרבר, פילוסופית הרמב"ם וסיעתו הניחה אלקות רוחנית נעלה ונשגבה טהודה מכל שמץ הגשמה. הפילוסופיא הזאת עמלה לקבוע את יחס האלקות הזאת לעולם החמרי והמורכב בבלל ולהאדם ולמעשיו בפרט והיא עסקה גם בן כשאלה: איך אפשר הדבר, שבריאה חמרית ומורבבה זו נסתבבה מן הרוחניות הזאת. ועי"ז היא משיבה: אלקים ברא ג"ב רק עצם פשוט רוחני והעצם הזה מפני שהוא עלול היא קצת בעל גבול וגם יש בו קצת הרבבה מצד מושכליו. בה מניחים הפלוסופים בעלי השטה הזאת „עשרה שבלים נבדלים" עלולים זה מזה, שהם מניעים את „עשרה הגלגלים", לפי התכונה הישנה. זה הוא איפיא היחס בין הרוחניות להחמריות בשטה זו.

תכלית האדם היא לפי הדעה הזאת להביר את בוראו ולעסוק במושכלות, אבל לא יבלה השטה הזאת להבנים שום תבן רוחני במעשה המצות המעשיות. לפי שטה זו אי אפשר כלל שתהיה האלקות נפעלת ממעשי בני אדם. הרמב"ם במו"נ בסיפו מקדיש אמנם פרקים אחרים לביאור טעמי המצות, אבל לפי דבריו רוב המצות הם רק חקים היגיענים או בלשונו הוא „תקון הגוף" ושאר המצות הם סמני זכרון לאיזה דעית פילוסופיות. אבל טעמים כאלה אינם מסוגלים כדי לעשות את המצות לחקים קבועים, שערבם לא יאבד לעד וזה הוא בשטה זו היסוד הסותר את היהדות המעשית. אבל לזאת באה הקבלה העיונית והשלימה את החסר בשטה זו. גם הקבלה העיונית מניחה אלקות רוחנית טהורה מכל שמץ הגשמה ואת היחס שבין האלקות והעולם מבארת היא ג"ב ע"י „עשרה שכלים נבדלים" עלולים זה מזה בתמונת עשר ספירות. את הדעה הזאת קבלה בודאי מן הפילוסופיא הקודמת לה, אבל זו מפליגה הרבה בערך היהדות המעשית ומוצאת ערך מחלט ונצחי בבל מציה ומצוה. ובה נעשה אותו הבח

וט"ז) קראו למזכח אריאל, אראיל והראל. — ווענוס או אפרדיטה הנ"ל היתה במיתולוגיה היונית אחות וואולקאן אליל האש וחרשת הברזל, כמו בעברית — ואחות תובל-קין נעמה. מקדש האלים נקרא נ א ו ס — נוה. הכיא קרבי נקרא ז פ ח ז י — זבוח. משרת במקדש נקרא ז כ ר ו ס — מזכיר (לבונה).

האטרוסקים באיטליא נחלקו לי"ב שבטים, כרוב גויי בני שם (ישראל, ישמעאל, בני עשו ושעיר יחד ג"כ י"ב, בני נחור י"ב, כנען וי"א בניו י"ב.)

שנים עשר הלוחות של חקי רומא הקדמונים, שנכתבו 449 לפני ספה"נ, דומים מאד בסגנונם וכתכנם לחקי חמורכי הבבלי (אמרפל) ולחקי תורת משה, כמו שהוכיח הפרופסור דוד היינריך מילר כווין. הפלסגים והאטרוסקים והבסקים רומים, לפי כל מה שנודע מהם, במדותיהם ובנמוסיהם וכתבעם לבני שם. הבסקים, הקימים עוד היום בספרד והם צאצאי האיברים, חושבים עצמם לעם הראשון והחשוב בבל העמים. בלשון הבסקים אין אות f מיוחדת כמו בעברית. שמות מקומות הרבה מאד באיטליא, בצרפת הדרומית ובספרד מקורם בשפות בני שם. האיברים ישבו על נהר ע ב ר ו וכן הבסקים. גם עקבות יסוד ערים ומצודות בבל אירפה מעידות בצורותיהן ובאופן בנינן על מעשי ידי בני שם.

אך כל אלה הם רק זכר לדבר ולא ראיות גמורות. ראיות המחבר העקריות הן הכתבת האטרוסקית, שנמצאה במערה ממעל למזבח, הכתבת, שנמצאה על מצבת אבן גדולה והכתבת שנמצאה על תבריכי מת כאגרם וכל החוקרים מסכימים, כי היא אטרוסקית. המחבר הצליח לקרוא את בלן ולבארן היטב ע"פ הלשונות השמיות. גם מצא ע"פ דרכו זה כל לשון יון ולשון רומא מלאות מלים ושרשים שמיים. ושינמו מלשונות הפלסגים והאטרוסקים ומהם ינקו גם לשונות הצרפתים והספרדים ומכלי שני גם לשונות הגרמנים. (ככר הוכיח הד"ר שלמה רובין דמיונות הרבה מאד בין הלשון העברית ובין הלשון הצרפתית באופן מפתיע.)

על העמים הסלבים לא דבר המחבר, אף שבאמת נמצא בלשונות ההן חמר שמי יותר מאשר בלשונות הרומניות והגרמניות. סבת הדבר היא, שהסלבים הקדמונים ישבו באזיא הקטנה בקרב עמים שמיים ומשם נדדו דרך קאוקז צפונה וימה ורם מגוג, ראש, תובל, משך ותירס, הנזכרים בתנ"ך כיושבי אזיא הקטנה וקאוקז והביאו בלשונם תערובת רבה של מלים שמיות וגם בנין הלשונות ההי הוא שמי.

הספר הנחמד הזה יהיה לנו לנחמה על כל החרפה, אשר הזידו לעשות לנו חוקרי זמננו ובן המומר דעליטש בראשם. בהתאמצם להוכיח, כי כל התרבות היהודית ואת דתנו לקוחות מעמים קדמונים שלא היו בני שם, וככר הודו להם גם קצת חכמי

אנחנו נסיונות של אנשים פרטים ושל חברות שלמות, להלחם כלפי הבדידות, לצאת לעזרה לכל אלה, אשר לא יכלו או לא חפצו להתחבר אל החברה, אשר מסביב להם. אבל מי המה האנשים האלה, החשים את עצמם גלמורים בכל מקום ובכל זמן בין אנשים דומים להם, החונים אתם כמחיצה אחת, בזרם החיים השוטף מסביב להם? מדוע התפשטה מחלת הבדידות כל כך בזמננו? מדוע לא שמעו לפנים כלל על אדותיה? תשובות על השאלות הללו נשיג כאשר נבאר לנו את הסבות הראשונות של מחלת הבדידות העצובה. לעת עתה נוכל לענות בקצרה על השאלה הזאת: מה שעושה אותם לאמללים עושם לגלמורים. אדם מאושר מתקרב לאחרים, מחזר אחריהם, בכדי לחלק אתם את אשרו, כי בלעדיהם איננו עוד בשלמותו. לא כן הוא כשאדם בצרה, היא מתאמץ להתרחק מאנשים, כי רחוק ממבטיהם נקל לו יותר לשאת כדומיה את צרותיו. לכן צרות ויסורים מכינים את הקרקע בשביל הבדידות. תחת השפעתם מתבודד המתבודד בד' אמותיו של עולמו הצר ומתרחק מן הסביבה.

הבדידות, כמו כל צרה, אינה מחשיבה את המקום והזמן והמצב החמרי והחברותי של המתבודד. העולם הגדול ורחב הידים נדמה להגלמוד כמו מדבר שמם וחסר-ענין, בין שהוא עשיר או עני, בעל השכלה אי בלתי-מפותח ואין די במה למלא את הריקניות שבנפשו.

בגרדים חשים ביותר את בדידותם בבואם בחברת אנשים. אומללה אחת, אשר אבדה את עצמה לדעת, כותבה: „ביותר אנכי גלמודה בין חברת אנשים; כאשר אנכי בודדה מוליך אותי הדמיון שולל ומקרב אלי אלה אשר כל כך רחוקים הם ממני..." מתבודד אחר כותב: „כהתבונני בהמון המלא עליצות החיים, אדיר חפצי להתבולל בו ולחיות אתו יחד לפחות רגע אחר, אבל יודע אנכי, שאני מן הצר, כי אני בודד"... „בה במדה, שיש אנשים רבים מסביב לי הבדידות מעיקה עלי" — אומרת אחת מן „שלש אחיות" אצל הסופר א. צ׳חוב".

אצל המתבודדים מתגברת הבדידות ביותר למראה אנשים, כמו שהחולה חש ביותר את מכאובו בראותו איש בריא ואומלל, בראיתו אנשים שמחים ומאושרים. המתבודד חש את בדידותו על כל מדרך כף רגל; היא מעיקה עליו מאד עד כדי לטרוף נפשו באפו. ואל לנו לבקש אחרי דוגמאות: כל תיינו מלא מהם. ומי אשר ההענין ברב או במעט בשאלה אבוד עצמו לדעת יודע, כי במעט תמיד הבדידות מביאה לידי כך ויש קשר של קימא בין שני המחזות האלה. מסביב להמתבודד שוטף ועובר זרם החיים, אנשים למכביר נסחפים בו;

הרוחני של היונים, שהיה בתחלה זר ליהדות, חלק עצמי ופנימי מרוחה והגיע הדבר לידי כך עד שגם על היסוד הלאומי לא והרה הקבלה. „חכמת הספירות אינה כלל תולדת הפילוסופיא היונית, היא מקובלת עוד ממשה ולא מן הערלים הטמאים". אנו רואים איפוא, שלא היתה הקבלה מולדת חוץ לגמרה, רק הועילה הרבה להתפתחות היהדות בהשכילה להחליש את הסתירה להיהדות, שהיתה באותה ההשפעה הרוחנית הנחוצה.

בן ציון ראפאפארט.

„משכיל".

(ציור לחנוכה).

חנה האלמנה הציתה אש ותוציא את מנורת החנכה החלודה מתחת הארון, לשפשפה לכבוד חנכה. אחרי כן חפשה אחרי הבקבק, שהיה בעלה ע"ה משתמש בו ליין קידוש ומאז נתאלמנה התגלגל הבקבוק תחת המטה, כי בנה היחיד, הקדיש שלה, אומר, שהוא יכול לעכל את ארוחת הערב בשבת בלי קידוש. והיא נכנסה בכל ליל שבת אל בית שכנתה ומחכה לבוא אישה, למען השמע קידוש. כאשר הביאה את השמן ישבה על מטתה ותצנח ראשה על הכר ובנמנמה חכתה לבוא בנה ובין תנומה לתנומה התעמקה בעברה הקרוב.

היא זוכרת בעמדה בחנכה אצל הכירה ומטגנה על המחבת, ריח השומן המטוגן ממלא את הבית. הדלת אינה נחה, ילדים מן המשפחה באים, לקבל דמי חנכה והוא עליו השלום סובב בחדר ומזמר בקול צהלה ורנה „מעוז צור". מעל השלחן תלויה עששית של ברק ועל הכל שפוך שמחת יום טוב ונחת רוח...

רעש פתיחת הדלת העיר אותה מזכרונותיה. „מדוע בה אחרת?" שאלה בהרעומות נבנעה בשפשפה עיניה, העצומות בחבלי שנה.

„מה היום מיומים!" ענה חיים וינח על השלחן ספר כרוך בכר שחור ופתקא לבנה על גבו, שלקח בבית עקד ספרים לקריאה. „הגישי ארוחת הערב", נהם בשבתו אל השלחן ובפתחו את ספרו.

„חיים — השיבה אמו בגשתה אליו — כבר הכינותי לך על החלון את מנורת החנכה, גם יצקתי בה שמן ואף את הפתילה עשיתי, תוכל להדליק מיד"...

„אולי לא הבלבלי את מחי בהבליך!" נהם חיים ולא הסיר עיניו מספרו.

„חיים — צנחה אמו אליו והתחננה כדרך-ארץ — הוא עליו השלום"...

„אוי, כבר נטפלת אלי באולתך! התתני לי לאכול או לא?"

„חיים — הוסיפה חנה בקול רועד ובאימה גערתו — קידוש אינך עושה, הבדלה אני שומעה אצל הדוד שמואל ליב"...

„את מוסרך — גער בה התכשיט — כבר שמעתי מאה פעמים".

חנה נצבה רגע בדומיה באמצע החדר בשליבת ידים ובמבט התחנונים על הקדיש שלה, שעוד לא הסיר עיניו מעל הספר ובסינורה מחתה דמעה מעינה.

„התתני לאכול או לא?" גער בה חיים כבר בקצף.

חנה נגשה אל הכירה והחמם לו את ארוחתו ותגש אליו.

„אולי בכל זאת"... ולא העיזה לסים דבריה.

חיים עוה פניו בבוז ולא ענה.

עוד עמדה חנה רגעים אחרים והבט על בנה יחידה בהתחנונים, אולי ירחם. פתאום קפצה בכעס אל החלון ותקח את הגפרון ותדלק בהתחליה הברכה „ב-רוך א-א-תה"... אך הדמעות חנקו צוארה ולא יכלה לסים וכמו מתעלפה נפלה על המטה וקברה ראשה בכר ותתיפח. חרבן אלמנותה התיצב לפניה בכל מרירותו.

אז הרים חיים את עיניו וישלך על אמו מבט של לעג ורחמנות יחד.

„מה זה התיפחי!" הוציא מפיו נערת בוז וישב את עיניו אל ספרו.

א—ן.

יפת באהלי שם.

(סוף)

את כל השמות המיתולוגיים של העמים הקלסיים מבאר המחבר על־פי לשונות בני שם, כמו שעשה לפניו החוקר הצרפתי פליש. — מסטריון הוא חשם העברי מסתר בצורתו. המשורר, ההלני הראשון נקרא הומר — אומר. על הגבור הראשון הרקלס, הנחשב בין בני אלים, יש ראיות, שהוא יזרובר־נמרוד הבבלי ודומה קצת גם לשמשון העברי. יושבי קרטה הקריבו קרבן עולה כליל על האש כמו העברים. שם הגיהנם עראכום — ערב (חשך). שם גן העדן עלזיום — עלז. בגיהנם יש הים ה„אחרון". מזבח נקרא כמוס — במה. מזבח נקרא גם ארא והמחבר מבאר את השם הזה משרש אור וכנראה נעלם ממנו, כי הנביאים (ישעיה כ"ט ב' ויחזקאל מ"ג ט"ו

כל אחד טרוד בעסקיו ועליו רק להתאמץ מעט להתבולל ביניהם, לקחת חלק בחיים התואנים, אבל דא עקא, כי ההתאמצות הזאת ממנו והלאה ואיננה לפי כחותיו. מרוע? יען אין לו לזאת כח-הרצין ומשולל הוא את החלק היותר קטן של האנרגיה הרוחנית, הדרושה לכל אדם באשר הוא חי.

להחיים דרושה אנרגיה רוחנית, כמו שחום השמש ואויר חפשי דרושים להתפתחות ושגשוג של החמר ארגני, אשר בלעדיהם לא יצויר שום קיום של חמר ארגני. ומרץ החיים הלזה, ר"ל מרץ אל החיים, חסר להדור הנכחי. שימו את לבכם אל המספר המופלג של מאבדים את עצמם לדעת, המתרבה משנה לשנה בכל הארצות. מה מבריח אנשים למאיה ולאלפים להתקומם כלפי הייהם ולהמית את עצמם? בוראי יש לזה סבות חצוניות ופנימיות הרבה, אבל הגורם הראשי הוא „שלילת הרצון אל החיים", הנטוע בקרב כל חי מיום הולדו. „שלילת הרצון" כעין זו היא המסלה היחידה המביאה אנשים לידי אבוד עצמם לדעת.

חיי אנשים דומים להנועת איזה עצם המתנועע מסבת דחיפה חצונית; האדם הי גם כן בכח אותה האנרגיה של איזה עצם הבא לידי תנועה. וכמו שהעצם יחדל להתנועע, בהוסר ממנו ההשפעה החצונית המחוללת את התנועה, כך האדם יחיש לו המיתה, כאשר יאבד את האנרגיה הרוחנית שבו.

ה„סטודנט איבנוב" בספור הידוע של ו. קיבנובסקי מאבד את עצמו לדעת, כי בודד הוא ואין איש אשר ישתתף בצרותיו ולפכח כחברתו את הבדידות, המעיקה עליו כל כך. ב„אנשים בודדים" של ג. הופטמאן ממית יוחנן פוקרט עצמו אחרי נסיעת אנה מר, לפי שקשתה עליו הבדידות, למרות שיש לו מסביב הורים נאמנים ורעיה ערינה.

האמנם אין אנשים מתאימים אל מזגם וטבעם של בני חברתם? לא ולא! הם בעצמם אשמים, כי אין בכחם להסתגל אל הסביבה; הם אינם רואים חיים במקום אשר הם באמת מתרקמים. שאלת הבדידות היא שאלה רצינית לכל אחד מאתנו. היא מעסיקה את המחות הגדולים. הנריק איבסן בדרמה שלו „ברנרד" מציג לפנינו טפוס היובי בנגוד לבל המתבודדים. ברנרד הוא ע"פ כשרונותיו הרוחניים בינוני, אבל הוא מצטין ברוחו הכביר והנערץ. הוא מכניע תחת רגליו כל המעצורים, אשר הוא פוגש בדרך החיים ומשבר את כל, כמו הסער המנקה ומטאטא כל מה שפוגש על דרכו. הוא אינו ירא מפני הבדידות ואיננו בודד אף ברגעים ההם, אשר באמת גלמוד ונעזב הנהו. ההמון הנמצא

תחת השפעתו ברוך אחריו וסר למשמעתו כמו ברוח היפנוזי. הוא יודע מה שהוא חפץ בחיים וזה די, כי חפצו זה יהיה גם חפץ ההמון ההולך אחריו.

איזה נגוד עצום יש בין הגבור ברנר ובין דורנו החלש משולל-הרצון! ובאשר נציג את הגבור ברנר מול הגבורים איבנוב ופוקרט אז יהיה כמו ענק ביחס אליהם. ברנר נמצא בתוך החברה ומשפיע עליה בכחו בחפצו הכביר. והם מתכוצים כל אחד בזויתו הצרה וריק גוית בנפשו, כי אין לו במה לפכח את השעמום.

אבל איך להלחם כלפי הבדידות? הטוב הם עושים נדיבי-הלב בזה, אשר הם מיסדים קלובים בשבילם, בכדי לקרב אותם אל החברה? נסיונות כאלה של אנשים פרטים, למרות הצד הטוב והמועיל שבהם, הם בכל זאת חצאי-אמצעים ואינם נחשבים לכלום ביחס אל מחלה מתפשטת וקשה כזו. בשביל להגיע אל המטרה הרצויה, להרחיק את הבדידות, דרושים לא נסיונות של אנשים פרטים, כי-אם עבודה אטית מודרגת של החברה וגם על הממשלות לצאת לעזרה בתמיכות חמריות ומוסריות, על החברה לערך מלחמה כלפי הסבות המחוללות את הבדידות והעושות את האנשים לאברים מדולדלים. בדברים אחרים — להלחם כנגד הדלדול הגשמי והרוחני של הדור הנוכחי. המדע מראה על שלשה גורמים ראשים כדלדול והתנונות של האנושיות: אל-כוהול, מחלת הסיפלום ועניות. מלחמה כלפי הבדידות זוהי מלחמה כנגד שלשת הגורמים הללו.

חיי משה עפ"י ההגדה הערבית.

מאת

הרב ד"ר יצחק אייזענבערג.

מות אהרן ומשה.

אחר הדברים האלה ירד משה עם אהרן אל אחת המערות הקרובות להר נדול, אשר ממנה יצא אור ובה מצאו מטה וכתוב עליה: „המטה הזאת יעודה לאשר מדתו כמדתה". וישתרע עליה משה ותארכנה רגליו וישכב עליה אהרן והנה המטה מתאמת למדתו. ויבא אליו מלאך המות ויברכהו בשלום ויודיעהו,

בהור שפה מדעית". אחרי הנאום באו וכוחים בעברית מאת מרציאים שונים. היושב ראש, מר יוסף ליאון, הבטיח להקהיל אספות באלה במשך החרף הזה לעתים יותר תכופות.

כאשר הזכרתי במכתבי הקודם, יש פה בתי-מדרש גבוהים לחכמת ישראל, ועל מעינות-היהדות אלה ראוי לדבר דברים אחדים במקום הזה. מרבית התלמידים הנם יהודים אשכנזים (יש גם זרים במדה ידועה, כאשר הזכרתי) ועל כן שפת הלמוד היא האשכנזית. אף בענינים, שנוח היה להם יותר לו פרשו בעברית ולא בגרמניה. המורים הנם אנשים בעלי השכלה גבוהה עברית וכללית; די יהיה אם אמר, שבין המורים באחד מבתי-המדרש האלה נמצאים אנשים כמו הרב החכם ד"ר בנט, מסדר הקונגרס העברי הבא, ד"ר יהודה, מלומד בשפות מזרחיות, ועוד מלומדים נכברים בכל המקצועות. הרוח הנושב בבתי-הספר האלה הוא על פי רוב לא דק דתי, כי אם גם לאומי, או לכל הפחות אנטי-מתבוללי במדה כבירה. אופן הלמוד הוא הרכבה מוצלחה של הפדגוגיה היהודית והאירפית, והתכן הלמודים הוא מדעי בכל המקצועות השונים.

כמו לכל ערי אירפה הגדולות, יש לה גם לברלין אותו הנגע, אשר פשה בכל מקום כצרעת, הלא הוא ההעמולה של המשלחת, אשר תמסוך רעל ליהדות ותבקש להדיח את היהודים הברלינים, אשר על פי רוב הנם תועים בעניני דת ומוסר מאחרי אמונת ישראל. יהודים רבים הולכים לאספות המסיתים, ב„ההתחכמות", למען שמוע והשיב תוכחות מכריעות עד שיבושו הצדים נפשותם. אבל המסיתים אינם פוחדים כלל מכלי זין התמימים וילדותיים כאלה, אלא מוסיפים לעשות את שלהם ובכל מקום ובכל זמן ימצאו להם שעת הכשר להטיל אימם. כנגד המסיתים האלה התעוררה חברה נכבדה אחת ואחזה באמצעים טובים, למלט את העם משחיתותם. היא עורכת בכל ערב וערב נשפים לפני העם, בכניסה חפשית, ובנשפים האלה ישאו נואמים שונים מדברותיהם על ענינים מדעיים בהרצאה פופולרית, ואחרי-כן עורכים מנגינות ושירי שירים. והנה אף כי גם פה אין הרוח הלאומי המניע לפעולה, בכל זאת נראו תוצאות טובות, העם מרבה לבוא אל החנינות האלה מאשר אל דרשות המשולחים, ולאט לאט יצלח בידי החברה למשוך את לב העם הנה.

אברהם.

מקרוב ומרחוק.

שונות. הלייטננט הטשכי פרוטיוונסקי בווין נשפט למאסר קשה במשך שמונה שנים, כי נגלה שיהיה מרגל רוסי בסתר. — ממשלת ארצות הברית באמריקה שלחה אניות צבא למדינת ניקאראגיא באמריקה התיכונה, כי במרידה שפרצה בעם נגד הנשיא הרשע העריץ נהרגו שני אנשים אזרחי ארצות הברית. — ממשלת אוסטריא הציעה לפני בית האדונים להגביל את משפטי הערעור המובאים לפני ביה"ד הגדול בווין, במשפטי סכומים קטנים אין לערער לפני ביה"ד הגדול. — בווין היו בימים האלה אספות פקידים, להועץ ע"ד היוקר בצרכי האדם ההולך ונדול ואין שכרם מספיק למחיתם. בכל האספות ההם הוחלטו החלטות שוות. להלחם ביוקר הגדול ובממשלה שאינה משניחה על מפקיעי השער ואינה רוצה להושיע את העם נגד היוקר האוכלי לטובת חמסנים יחידים. — הדומה הרוסית בכל מפלגותיה ואף השחורים בכלל דברו תוכחה קשה עם המניסטריום, המתנהג עוד בפרוטקציה הגורמת נזק להון הממלכה. הדומה רוצה בזה להזק זכותה לבקר מעשי המניסטרים ולעשותם אחראים. — בהמבורג התפוצצו ביורות בבית חרשת הגז ותבערה קמה, רבים מהפועלים היו למאכלת אש. — בקראקא התהיל משפט בורובסקא המרגלה הרוסית, שבנכליה הצליחה למנוע את גלוי תועבותיה עד כה ועתה היא נאשמה, כי הרגה את מליצה עורך-הדין ד"ר לוויצקי, שהיה בא־כחה הנאמן במשפטה עם עורך ה„גאפרזור" ושהצילה מקלון ועתה חרנתהו יען השיג ראיות לאשמתה. — הרציחות בסם המות מתרבות, בעיר צרפתית בקש סגן אפיציר להמית בסם המות את כל הגדוד שמונים איש, בשימו ציאנק אל במרק שלהם, רק שנים מתו. וכן בעיר אחרת בצרפת מתו שלשה אנשים בסם המות באבלם ענת נפת בהמבורג הושם סם המות בקלחת של אורז בבית המשוגעים, מאות חולים נחלו ושנים מתו.

*

הדומה בדבר היהודים. הדומה עוסקת עתה בחוק אי־פגיעה באיש. על זאת דבר מנהל הקדטים: אם נחוקק חוק הזה, עלינו לתת חפש גם ליהודים, ללכת אל אשר יחפצו ושלא תהיה רשות לכל שוטר לגרשם ממקום למקום ולגזול חרותם. צריכים לבטל את ירושת ימי קדם, את תחום המושב, וזה יביא תועלת רבה, כי עתה ידי הממשלה מלאות עבודה לטפל בחקים המיוחדים ליהודים, אם לא נתן חרות גם ליהודים, אז כל החוק הוא מאפע. גם הדפוטט גולקין דרש בטול הגזירות על היהודים, למען יהיו כל יושבי רוסיא אוהבי ארצם ולא תפרוץ מרידה שנית. דבר גם הציר היהודי פרידמאן, שלעג לעג מר לאבות רוסיא על התנהגותם עם היהודים, רוב הדומה מתנגד לבטול הגזרות.

ועידה על אדות הקבצנים. בברלין היתה בימים האלה ועידת עסקני הצבור היהודים על־אדות העניים החוזרים על הפתחים ומטילים עצמם על הצבור. האספה נועצה איך לפרנסם בכבוד ולהעבירם מדרך הקלון הזה. בברלין כבר עשו הרבה בענין הזה, שם יש בית עבודה, לתת לעניים עבודה קבועה להתפרנס, למען יחדלו מלפשוט יד. ובגליציא, אשר הקבצנות היא מכת מדינה, שאין לשאתה עוד, אין שם אל לב, להועץ בדבר ולנסות לתקן איזו תקנה, כי פה אין צבור כלל, כי־אם איש איש פונה לעברו ולעסקי יומו וכל אחד נאנח על העול הכבד, שפושטי היד מטילים עליו, אבל להועץ במה לתקן אין איש.

גלוי מצבה עברית. בגלטה אשר בקושטא על דרך הטרמבאי המובילה לפירה קרוב להדאר הצרפתי, בהחרבה הגדולה אשר שם, נגלתה מצבת אבן ועליה כתבת עברית. האבן הזאת היא המשקוף שעל השער. הבנין הגדול הזה, לפי דברי אדרכלים נבנה על חרבה עתיקה מאד. הנה פה הכתבת החקוקה על האבן הזאת:

חדר משכית אבני שיש
כי מזהירות כבסיל וכימה
ברכת האל היא תעשיר
ולאין אונים ירבה עצמה.
לקונה ולמוכר תיכם
משפט וצדק ילין בם
מקחם יצלח שוכן רומה
גם לא יוסיף עצב עמה.

איזה בנין היה במקום הזה? איש לא ידע עוד לפתר את החידה. לפי דברי עתונאים אחדים בקושטא היה במקום הזה בית מסחר גדול, ואחרים משערים כי ישיבה גדולה היתה במקום ההוא.

יהודי ראש אזרחים. ביוהניסבורג, העיר הגדולה באפריקה הדרומית, נבחר היהודי נוונמן לראש האזרחים. מספר הקהלה היהודית ט"ו אלף. יועצים יהודים אין עוד בעיר רק אחד.

גבירי אמריקה לישוב א"י. האגרונום היהודי אהרנזון, המומחה לעבודת האדמה בא"י, הצליח להטות לבות עשירים אחדים באמריקה, ביניהם שיף וגוגנהיים, לעשות נסיון לזרוע חטים בא"י במדה מרובה. הם קצבו לזה סכום של כ"ה אלף דולרים לבחינה.

השחיטה בפינלד. בהשתדלות הרב קצנלנבוגן בפטרבורג דרש נציב מדינת פינלנד בקמן מאת הפרופסורים באוניברסיטה הפינית, לחוות דעתם בדבר השחיטה היהודית. בידוע אסורה השחיטה בפינלנד. המחוקקים אסרוה במרמה, למען לא יבאו יהודים מרוסיא שמה. ואחרי שרוח אחרת מנשבה עתה בפינלנד ורוב הפרלמנט הפיני נוטה להתיר את היהודים לבא שם בקהל, אפשר להתיר גם את השחיטה. משמונה הפרופסורים לרפואה חוו חמשה את דעתם, כי אין צער בעלי חיים בשחיטה, אבל יש צב"ח בהפלת הבהמות. לכן צריכים להבעית אותן לפני השחיטה. ושלושה אמרו, שאין להם רק חוות דעת חכמי אשכנז, שהשחיטה היא האופן הטוב שבכל מיני הזביחה, ואין לאסרה משום צב"ח ואם ישתמשו במכונה להפלת הבהמה אין כל חשש.

צידת יהודים. בעיר סאמארא ברוסיא נתן ראש הפוליציא פקודה לשוטריו, לתפוש כל יהודי מן הבוזא, שאין להם זכות הישיבה ברוסיא הפנימית. השוטרים, שאינם יכולים להבחין, תפשו כל אומני ובל גרוזיני וכל רוסי, שמראה יהודים פניהם. אך בזה אין עוד כל סכנה, כי נתיני רוסיא רגילים בזה. אבל השוטרים תפשו גם אשכנזים נתיני אשכנז וכלאום עם גנבים. אלה קראו לעזרה את הקונסול האשכנזי והיתה שערוריה בעיר. מחיר התבואה ירד וכל הסוחרים הריצו טלגרמה אל המניסטריום, לחדול מציד האנשים, גם ועדי הבורזות בערים אחרות משתדלים להתיר ליהודים לבוא לימי השוק.

הרחיבי מקום אהלך. זה כמו שנה ומחצה שהודעתי בהחבצלת, כי גבול המושבה הקטנה „בית שלמה", הסמוכה להמושבה „זכרון יעקב, עומד להתרחב, יען כי פקידות יק"א עומרת על המקח, לקנות מצד מזרחית צפונית להמושבה הנ"ל את הכפר מוגאשייע או „חורבת הסן", המחזיק כארבעת אלפים דונמים אדמה. ועתה ב"ה שזכני להודיע, כי כבר נקנתה האדמה הנ"ל וגבולנו כבר נתרחב ב4000 דונמים, וכבר נתחלקה האדמה מעט לאכרי „בית שלמה" וגם נתוספו איזה אכרים חדשים. גם המושבה חדרה, העזובה והעצובה, התחילה להתנער ולהתעודד להתמלא ולהבנות. כי ב"ה רפתה בה מחלת הקדחת הירוקה. מפלצתה של חדרה ונתפתח שם לאט לאט עסק נטיעות הפרדסים, הזתים והשקדים. חלק גדול להפרחתה של חדרה שייך להחברה „אגודת נטעים" הירושלמית, שנטעה ונוטעת שמה הרבה פרדסים וגם שקדים וזתים והנטיעות מתפתחות שמה מאד מפני טובה של אדמת חדרה ומימה, וממילא נתרבו שם הפועלים בני ברית ושאינן ב"ב, גננים ומשגיחים וכו' והכסף התחיל להתראות בהמושבה גם בשאר ימות השנה, תחת אשר האכרים לא היו רגילים בכסף רק בזמן האסיף ונתרחב המסחר ונתיקרו הבתים והדירות. גם המושבה אטליט הסמוכה לחוף הים באמצע הדרך מן חיפה וזכרון יעקב, תתחדש. זה קרוב לשתי עשיריות שנים מאז קנה אותה הבארון הנדיב בפעם הראשנה, וחזר וקנה אותה מאת מערערים חדשים וחזר ונתפשר עם המערערים החדשים, ומערערים צמחו כעשב השדה והממשלה הבקישישית עליה השלום אכלה בקשישים בכל פה עד כי סוף כל סוף קמה למקנה — אחרי אשר קרעו ממנה חלקי אדמה בכל גבוליה סביב סביב — להברון הנדיב. ואחרי במה הוצאות כסף עלה להשיג גם רשיון לבנין בתים, אבל רק במורד ההר ולא על ההר, ובמורד ההר האויר לא טוב, והקדחת הירוקה והפשוטה התחילה לתקוף ולשלוט באכרים ובפועלים ובמשפחתם וגם קרבן בנפש אדם היה, ולב האכרים נפל עליהם וכבר חשבו אחדים מהם לעזוב את המושבה. אך במרומה בהשתדלות הד"ר יפה והפקידות עזרה יק"א להאכרים בתמיכת כסף למקנה בהמות ותבואות, וגם תקנה את הבאר. וגם שברו את הד"ר יפה שיסע פעמים לאטליט והאכרים שבים אליה לעבדה ולשמרה.

(חבצלת).

הרצח אצל מערת המכפלה. ממקור נאמן נודע לנו, כי בשבוע שעבר הגיעה מהשער העליון למושל חברון שאלה ע"ד היהודי, שהוכה בחוהמ"ס על שהעיז לעלות יותר מחמש מדרגות ולא נודע איהו ושבגללו דרש הרה"ג חיים נחום ראש רבני תוגרמה מאת הממשלה, ליסר את ההוטאים ולהמציא את האובד אם מת או חי. שר חברון פנה בשאלה רשמית להרה"ג סלימן מני החכם בשי בחברון ע"ז, ותשובתו היתה כי האיש נמצא ואין כל תלונה על הממשלה. מכתבים רבים, שהגיעו מחברון להמערבת בשבוע זה, קוראים תגר על תשובת הרה"ג סלימן מני, ומכחישים בכל תקף את דבר מציאת האיש האובד, ומתאוננים על ראש הרבנים על כי לא בלבד שלא עזר את הרה"ג חיים נחום בדרישתו בדבר בטול אסור הכניסה למערת המכפלה ליהודים, אלא גם ענה תשובה לא נכונה למען החלץ — לפי דברי הכותבים — מהפילם חתתם עליו. אם נכונה בפי הכותבים, אין לנו אלא לאמר בעצב: „אלה רבניך ישראל!" (החרות).

לארץ ישראל. בחצי השנה האחרון עלו לא"י 1211 יהודים אנשים, נשים וטף. ילדים עד בני ט"ו שנה 260 נפש, עד ל' שנה 381 נפש, עד נ' שנה 261 נפש, למעלה מנ' 309 נפש. רוב העולים הם בעלי מלאכה ועובדי אדמה והשאר בעלי מלאכות חפשיות. להשתקע שם עלו 811 נפש, למות שם 191, לגור שם 158, ללמוד 43, להתרפא 8 איש.

השפה היהודית האשכנזית. ועד הרומה לעניני חנוך לא הכיר את השפה היהודית כלשון בפני עצמה ואין להנהיגה בב"ם כשפת הלמוד.

עניי היהודי בפולן. בועידת צירי הקהלות אשר בקובנא הוברר, כי בכל רוסיא, מלבד פולן ישנם מיליון ומחצה יהודים החיים מן הצדקה. לא פחות מחמש עשרה מיליון רובל מוציאים היהודים ברוסיא בשנה לצדקה בלי סדר ובלי עזרה קימת. הועידה החליטה לסדר את הצדקה בקהלות במתן עבודה. בהסתדרות חברות, בהלואה בזול, בהתרכזות מסחר חמר העבודה לכע"מ וכדומה.

הדמוקרטים הלאומיים. המפלגה הפולנית הזאת, שלפי דרישתה צדק לעצמה ולעמה היה אפשר לחשוב, כי היא בעצמה הולכת בדרך הצדק והאמת, מגלה בכל יום שנאתה לצדק ולאמת כנוגע ליהודים. ה„גאזעטא ווארשאווסקא" ארגנה מתאוננה, כי בוכוח ע"ד היהודים בא הפסק, בעוד שהיהודים אינם נחים, הם מסתדרים היטב ומטילים קונס על הסוחרים הפולנים ועל הרופאים הפולנים ועל האדבוקטים הפולנים, והמעשים האלה הולכים ומוספים מיום ליום. לכן — מזהיר העתון — אין לשכוח את מעשה היהודים, כי אם להסתדר וללחום מלחמת קולטורה לשקרים בדוים ברשעה ובזדון כאלה לא היה מוכשר עד כה רק עתון וויני אשכנזי ידוע.

שדכן פקח. הכיטה נא ר' בערל כמה עשיר הוא המחותן בלי עה"ר, מה רבו כלי הכסף על שלחנו! בעריל: מי יודע אם שלו הם, אולי שאולים הם? שדכן: איך יתכן? מי זה יאמין בו להשאיל לו?

משדה הספרות והמדעים.

החשמונאים במסורת ישראל.

מאת מתתיהו מיזיש קולומיה.

העם היהודי היה בעקרו בעל חוש היסטורי בריא. ד' מאות שנה לפני הרודוטוס והלוגוגרפים מתחילה כבר אצלו היסטוריא פכחה וברורה, מדויקה וחפשית מנסים. ימים אשר ליון, עריסתה של התרבות הארפית, היו עטופי ערפל הגדי והדמיון המשעשע עלף אותם בפלאות אלים ובני אלים — נחשבו לישראל כבר להקופה, שמאורעותיה מסופרים באופן טבעי ואנושי, בהתקשרות זכה של סבות. אבל תמורות וחליפות שולטות בעולם. עם, אשר בעלומיו פנה ראשו מרקמת חזיונות שוא ונהה אחרי דייק ובהירות, ישנה במרוץ ימיו את טבעו והפסיד את יתרון רוחו. לקול מקל נודדים התפוצצה מורשת אבות גדולים. משיא נכהה של השקפת נשר ירד ארצה חלוץ המזרח והפש פסיעת שבלול וצב. רגשו ההיסטורי אסף נגהו ודעך. המה סקירתו החדה, הנוקבת ומבקרת, ערכוביה נכנסה, שנת מרמוטא הדימהו. עם שלם ישן שנת חוני המעגל מאות שנה ודברי ימיו נצטמצמו, נתכוצו. המסורות נקטעו, הקבלות הודקו. מקרי ימות בית שני ואחריו התמסמסו לציורים הגדיים הלושים ומסירסים, יתומים ומעורבבים. זמן ממשלת פרס, תקופה ארוכה יותר ממאתים שנה, נתקצר לשלשים וארבע שנה (ע"ז ט.), מאפס תוכן נחשבו שמות כמה מלכי פרס לשמות מלך אחד (ר"ה ג:). מאה ועשרים ושש שנה, שרסן ממשלת ישראל היה כיד החשמונים, נתמעטו למאה ושלש (ע"ז ט.). יוחנן החשמונאי נדמה, כשכיל הצלצול השוה, לאחד עם ינאי בנו (ברכות כט.), ששמו העברי היה יהונתן. ליזנים, אשר חי ל' שנה לפני ספה"נ, נחשב לחי ל' שנה אחר ספה"נ (לוקס ג' א'). שוב התקוממותו של הודס מוקדמת בעשר שנה (מעשי השליחים ה' ל"ו). ישו נחשב פעם לבן דורו של יהושע בן פרחיה (סנהדרין קז:) ופעם לבן דורו של פפוס, שהיה חברו של ר"ע (שם סז.). התקוממותו של בר כובבא מוקדמת בעשר שנים וכדומה.

האינסטינקט של מדידת הזמן, הכשרון להשקיף על המציאות החיצונית באופן מתאים למרוץ החזיונות הלכו לאבוד. זוהי מחלת הנפש. לכל עם ועם יש תקופות, שסבלו תחת המגועת הפתולוגית הזו. כעין זה צאצאי הרומים בימי הבינים, היו נעדרי כל השקפה ברורה ע"ד דברי ימות אבותיהם, הסתלק מהם כל רגש ע"ד הויות עולם שקדם, דעת העבר שלהם, שנאספה לתוך „מעשי הרומים" (Gesta Romanorum) לתוך הקרוניקה של מרטינוס פילונוס וכו', היא קבוץ מעשיות מוזרות ובדיותות סחופות ומטודפות. הצרפתים הקדמונים בשיריהם ההיסטוריים (Chansons de geste) כלכלו את דברי ימיהם כל כך, עד אשר יכלו להבנים את קרל הגדול לתוך מסעי הצלב. ישנם עמים ואף בעלי תרבות גבוהה, אשר מעולם לא השתחררו מהתכונה הלקויה הזו ולא עלתה להם מימיהם להשיג איזה תאיר מתאים מקורותיהם. זה הוא עם הבודדים והנזירים, העם בעל שירי האפוסים הנהדרים והוודים העמוקים: העם ההודי, לחכמי הודו חסרה כל היסטיריה במובן שלנו. הם בני עם, שהגניוס שלו הוא חסר התפתחות הרמוניה. עושר ועוני רוחני בנשמת עם אחד. גודש והעדר משמשים בערבוביה.

כשזקן עמנו, לא שם לב להזמן, שבח הרבה, הקפיד מעט לא שאף לחרות על לוח זכרונו את מקריו ומעשיו. לא מצא לנחוץ לזכור את ימות פרס וסיף ימי בית שני ובר כוכבא בדיוק מתאים ולמה יזכור יותר את זמן החשמונאים ופעולותיהם? אמנם היהודי התלמודי ירש ספר עברי ע"ד החשמונאים, אשר עוד אוריגנס והירונימוס מזכירים אותו. אבל חסרה לו התענינות כעד הספר הזה. רוחו לא היתה מכוונת בלל כלפי כתיבת היסטוריא. ומלבד זה ספר אשר מחוץ לכ"ד בתבי הקדש היה אסור עליו. הנסיון החכים את היהודי. חומר זר שנכנס בו, כבר קעקע פעם את מיטב נפשו והכיא מהומה לכיתו. ע"כ היתה מגמתו לגנוז את כל היקר והקדוש לו, לשמור את נשמתו מחלודה נכריה. כל הספרות מחוץ לכתבי קדש נדונה בשכחה. איה הגנוזים, ספרות האסיאיים, ספרי יוסף הכהן העברים וכו', חרב מודטה עופפה על ספרות ישראל החיצונית. אף שהתקים עוד ספר ע"ד החשמונאים כקצת חוגים עד סוף ימות האמוראים, מקורות ישראל אינם מזכירים אותו. היהדות הרשמית מאנה לקרוא בספרים חיצונים.

את ההנגששות ישראל עם יון זכרו יהודי התלמוד בעקר דרך כלל. היונים אמרו „כתבו לכם על קרן השור, שאין לכם חלק באלקי ישראל" (וי"ר פי"ג) וששם שמים לא יזכר על פיכם (ר"ה יח:) או כמו שספרו המאוחרים לפי הפזמון הרגיל, שהיונים גזרו על ר"ח שבת ומילה (מדרש אחר חנוכה, ביהמ"ד של ילינק I 731). נמצאו יהודים קלי דעת, אשר מלאו את בקשת מכחידי היהודים וחללו שבתות (סנהדרין מו.) וביניהם היה גם יקים (אלקימוס) (ב"ר פס"ה). אבל היהודים לא נחו. „הכל ברחו", אבל „מתתיהו הכהן ובניו עמדו באמונתו של ה' וברחו מפניהם האוכלוסין של יון ונהרגו כלם" (שמ"ר פט"ו). כי „מלכות יון נופלה ביד החשמונאים, שהם משל לוי" (ב"ר פש"ט). „קשתת דגברי מקדוניא יתברון מדכית חשמונאי דהוו חלשין" (ת"י ש"מ ב' ד'). ה' לא געל את ישראל בימי היונים, שהעמיד להם את חשמונאי ובניו (מגלה יא.) ע"ד המקום הזה יהיה עוד למטה). את נצחון החשמונאים זכרו גם בן מטעם זה, כי מהזמן ההוא התחילה תקופה דתית חדשה בישראל. כשגברה מלבות בית חשמונאי נתקנו דברים רבים (מגלה ו. ושבת כב. מדות פ"א ופ"ב ועוד ועוד גם חנוכה הזכירה את הנצחון. כי לא נחשב בישראל חג-הנרות הזה לחג של נס השמן בלבד, כמו שחושבים רבים.

חג חנוכה נחשב בחוגים רחבים של שלומי אמוני ישראל לחג של נצחון. שמונת הנרות הודלקו לזכר לח' שפודים, שמצאו החשמונאים בבהמ"ק והציתו עליהם אור (פס"ר פ"ו). מנורה של חשמונאים, שנעשתה משפודי ברזל, היתה נמצאה באמת בזמן מאוחר בבית המקדש (מנחות כח:). את דבר הנס לא ידעו רבים. אף נוסחת התפלה, המספרת „טהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו ח' ימי חנוכה" אינה מזכרת מעשי נסים. הכונה היא, שהדלקת נרות שיכת לחנוך הבית, כמו שמוספר גם צ"ד חנוך ביהמ"ק של שלמה, שהיו „אוכלים ושותים ושמחים ומדליקים נרות" (כ"ר פל"ו) ואף הר"ן עוד אינו משגיח בנס, בכבודו ועצמו הוא אומר: משום הכי ח ימים (חנוכה) מפני שהיה להם שמן טהור רחוק ד' ימים והוצרכו ח' ימים בין הליכה וחזרה (בפרושו על האלפס שבת צה.). נס של שמן (שבת כא.) נשאר בודד ימים רבים מאד בתור „מדרש פליא" ולא השגיחו בו כלום. קצת היו שספרו ע"ד נס חנוכה, אבל באופן אחר וישונה כליל, אשר אש יצאה מן האבנים, כשחנכו את המזבח (יוסיפון פ"ב) עקר חנוכה היה „מסירת גבורים ביד חלשים".

הנצחון בפ"ע נכתב בעט ברזל בלב ישראל. הנצחון בדרך כלל, פרטים היסטוריים היו רחוקים מעמנו. הפרטים האלה היו צריבים להקשר באיזה מקום, למען ינצל מהם איזה הד, איזו הגדה מחוקה, כל הגדות כאלה הן קשורות בבהמ"ק. נגנזו אבני מזבח, מפני ששקצון מלכי יון (מדות פ"א), בהמזבח הזה בעטה מרים בת בלגה, שנשאה סרדיוט יוני (סוכה נו:) הבמה שבנה אנטיוכוס בביהמ"ק וזבח עליה חזיר, מכוונת בודאי להמזבח הנשקץ (מגלת אנטוכוס I 142). כהמ"ק נטמא בע"ז יונית (במ"ר פ"ו). אפיסטומוס, שהעמיד צלם בהיכל, הוא בודאי טפסר של אנטיוכוס (תענית כו:), כי נדרש עליו „שקוץ משומם" (דניאל י"א) (כח:), שמוסב על מעשי אנטיוכוס. מלכי היונים פרצו את הסירג בביהמ"ק (מדות פ"ב). סמוך לנהר השלוח היה מקום גד יון, שנקרא על שם ע"ז, שהקימו היונים (זבים פ"א) כשער נקנור של ביהמ"ק.

ע"ד השער הזה שונות הדעות. יוסיפון מספר, שכאשר התיזו את ראש נקנור שר צבא היונים, תלוהו נגד השער, ע"ב קראו את השער הזה שער נקנור (פכ"ד) ומכוין בזה להספור ע"ד נקנור אחד מאפרכי יון, שקצצו את בהונות ידיו ורגליו ותלאוהו בשערי ירושלים (תענית יח:). מענין הדבר, שבל המקורות הקדמונים, לא רצו לספר, שנקנור נהלה על שער המקדש, בודאי מפני יראת החלול וספרי שנהלה רק סמוך לירושלים (א' חשמ. ז' מ"ז) או נגד ירושלים (ירוש' תענית פ"ב ה"ג) או במבצר (ב' חשמ. ט"ו ל"ה). והיו מוברחים למצא טעם אחר לשער נקנור, „שהשער הזה נקרא על שם יהודי ששמו נקנור שנעשו לו נסים בדלתיו (יומא לז.) והזדמן לו נס גדול בים (שם לח. תוס. סוטה פ"ב).

כל פרט ע"ד יסות ההתקוממות, כל הגדה מחוץ למקדש, שנשתירה, כה נמחקה ונחלשה, עד שקשה היה לדעת את מהותה, לולא נמלטו לנו ספרי הסטוריה אחרים. הגדה קלושה משמיעה לנו: „ל"ב קרבי עבדי רומאי כהדי יוני ולא יכילי להו ועד דשתיפנא ישראל בהריה" (ע"ז ח.) והוראתה הנכונה היא, אשר החשמונאים כשהתיצבו נגד היונים כרתו ברית עם הרומים (א' חשמ. ח' ח' ב' חשמ. ד' י"ב), שהיא עובדה היסטורית (Schürer: Geschichte der Juden I 120) ולה כוונה גם הגדה מטושטשה אחדת, אשר „כל מי שיודע חשבון של גליות, יודע, שיום אחד ישב יעקב בשלוה בצלו של עשו" (ב"ר פס"ג). הספור ע"ד חנה וז' ילדיה, שנהרגו על קדוש השם ע"י אנטיוכוס (ב' חשמונאים ז', הספר הרביעי של החשמונאים, יוסיפון פי"ט) הועבר על החורבן ו„קמיה דקיסר" (גטין נז:) או שנוהו על אשה אחת, שקפצה עם בנה שנמול לח' ימים מן החומה (מדרש אחר חנוכה, ביהמ"ד I 138). גם הנצרים, שקבלו את הספור המרטירולוגי הזה מן היהודים, קלקלוהו והעכירוהו „קמיה דקיסר אדריאנוס. לזכר המעשהה הזה בנו הנצרים אף בנסיה מיוחדה סמוך לרומי Hausrath Neutestam. Zeitge-

(Geschichte IV 350) ע"ד „קיסרי בת אדום" ספרו, שהיתה יהד הקועה בימות יון (מגלה ו.) וקיסרי, כמו שהשב בעצמו מורה, נוסדה בימות הקיסרות הרומית.

עוד יבוא

גלוי גן־העדן. כידוע שלחה ממשלת טורקיא את חוקר מצרים האנגלי וויליאם ווילקוקס לארצות בבל ואשור וארם נהרים, לחקור את האדמה ולמצוא תחבלות להשקותה היטב ולהשיבה לאיתנה, כמו שהיתה בימי קדם. אך ווילקוקס לא הסתפק בחקירותיו האגרריות, כי־אם בקש גם את רזי קדמוניות הארץ ודעת תעלומות כל הנאמר עליה בתנ"ך. לפי דברי ווילקוקס גלה בגליל תאידה, 250 קילומתר רחוק מבגדד בצפון, את מקום גן העדן. הוא נוה שאנן ופורח מלא ברכת ה' בתוך מדבר שמם. בין צללי עצים רעננים הומים נחלי מים ונהר פרת עובר בתוכם וארבעה נהרות מתפצלים משם ומשקים את כל הככר. במקומות ההם הכיר ווילקוקס מלחמת עולם בין הרועים ובין עובדי האדמה, שבא זכרה בתורה בתור מלחמת קין והבל. האכרים, שכבשו להם מקום מחיתם על שפת הנחלים, אינם מניחים את הרועים להוליד מימי הנחלים הלאה אל הערבה, להשקות מקום מרעה החב. כפי צרך עדרי הצאן ההולכים ומתרבים. האכרים הם החזקים, לחמם נתן. מימיהם נאמנים ואינם עובדים את אלקים בלבב שלם, אבל הרועים הסובלים לרוב מחסור, כאשר יעצרו השמים ולא יהיה מטר, עיניהם נשואות תמיד למרום. וזהו „וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה". האלהים יבקש את הנרדף. אבל קין מנצח תמיד ודוחה את רועה הצאן הלאה אל המדבר השמם ואינו מניח להעביר שמה את מימיו. לפי דעת החוקר הזה היה המבול מצומצם בארצות, אשר על יד נהרות פרת וחדקל וסביבותיהם. אחרי גשם רב במשך ימים רבים נפרצו השכרים והבלמים (דאממע), שנעשו על שפות הנהרות, לעציר את המים בתעלותיהם. המים עלו מעל גדותם ושטפו את כל הארצות האלה וכסו את הארץ בגבה שבע מתרים וכל יושביה נמחו מעליה ולא נותר רק נח בתבה. הרי אררט אינם לפי דעתו הרי ארמניא בצפון אשור, כמו שנקראו אלה במפות הארץ ע"פ הגדות יושבי הארץ ההיא. הרי אררט היו באמת ההרים, אשר על שפת הים הפרסי בדרום בבל, כי שמה, לשפלת הארץ והנהרות, הביא זרם המים את התבה.

לכל חברי ומיודעי, הבאים אתי בבריח, אודיע כי העתקתי את משכני וכתבתי מעתה:

Lemberg, Peltewna 13.

גרשם באדר.

אספת־עם בברלין.

להעמלה בעד השפה והספרות העברית.

לרגלי הועידה העברית, שתהיה בברלין בימי ז'—ט' לחדש טבת עורך הועד המכין ביום א' ז' טבת כשעה 12 בצהרים אספה־עם גדולה, אשר בה ירציא ה' נ. סוקולוב מקלן בשפה האשכנזית על דבר „ערך השפה והספרות העברית בעד היהדות". כל חברי הועידה וצירי הקונגרס הציוני העוברים דרך ברלין מתבקשים להשתתף באספה זו, שיש לה ערך חשוב בעד הפצת שפתנו הלאומית בין יהודי המערב. מקום האספה הוא באולם הגדול של »Sophiensäle«, Berlin Sophienstr. 17—18.

הועד המכין.

יצחק נאזעל **ברתה וואהלמאן**

מאורשים כסלו תר"ע

מאידאן סרערני. הוררוכ.

ברגשי אהבה וחבה נג'ש במז"ט לב"ר היקר מר שלמה מיהלבויער מקוסוב לארוסו עם בת מו"ה לעמל מארימארש מיאבלוניצא. מז"ט לכל המשפחה.

שלמה מיהלבויער וגיסו צבי בילער ורעיתו — זאביע.

ממעמקי לבי אביע במז"ט לבן אחותי מר חיים זאב ווילדער לארוסו עם מ' שיינרעל צימאנד מבפר בערלין. אלעזר האמער — פמארן.

הננו מגישים זר פרחים לרענו מר שמואל קרי ורבלהו מ' יעטי צימער לחתונתם ומברכים אותם במז"ט.

משה אימבער, בערל ווייסבערג — רריחוב.

מעמק לבבם מביעים לחברם מר משה מייזאלים מקאפיטשינצע במז"ט לחתונתו.

אריה איגעל, אלעזר מאן — וויטקוב החדשה.

ברגשי גיל וחדוה הבענה שפתי במז"ט לש"ב איש האשכולות מר יוסף ראטנער עם מ' רחל קלירספלד מחודרוב לחתונתו. רבקה חמיידם — בוברקא.

באהבה ובחבה אביע במז"ט לאחי היקר מר יהודה לארוסו עם מ' חנה קליינבלאט מברנוב. מז"ט להורי היקרים. בנימין בערנשטיין.

מעמק הלב אברך במז"ט את רעי מר יהודה בערגשטיין לארוסו. נפהלי שיפמאן — רזוחוב.

מעמק לבי אביע במז"ט לידידי היקר מר מאיר שור מסטרי לארוסו עם מ' מרים פרנקר מקראקא. אהרן גאטליב -- סטרי.

באהבה וברגשי חבה אברך את ידידי מר אלטר וואסערמאן מראדויץ במז"ט לארוסו.

פינחס ראזענבאך — גוראהומורא.

אגודת עבריה בראדויץ מברכה את גזברה מר אלטר וואסערמאן לארוסו עם מ' שינה שרה גוגיג מקולומיה ובתוכה אלקנה קורנבליט.

קאנקורז.

נשיא קהלה ברזאסטעק מודיע בזה, כי קהלתו רוצה למנות שו"ב מומחה, שיהיה גם בעל תפלה הגון, משכורתו קצובה שבעים כתרים לחדש, חוץ מחלק רח"ש והכנסת צדדיות, אשר יקבל בתור חזן ושו"ב. — השו"ב הרוצה לקחת המשרה על שכמו עליו להראות מכתבי תעודה מגדולי הרבנים במדינתנו.— אפרט'ם ישלחו על שם הנשיא הח"מ ויתקבלו עד חצי שבט הבע"ל. —

זאב וואלף צאהלער.

בזאסטעק כ' כסלו ה' תר"ע.

Hotel Katz
Rzeźnicka 7, Lemberg
טעלעפאן נומר 1360.

הוא האכסניא והמסעדה שלי, שהיתה כמה שנים ברחוב רייטאנא ועתה נעתק הלום והוא בחדרים מרווחים ומאכלי מעדנים ערוכים בתכלית הכשרות והנקיה לאחינו ב"י החרדים, אף למהדרין מן המהדרין.

יוסף כ"ץ.

ISIDOR KRIEGER
Friedland bei Mistek (Mähren)

פערזענדעט פוהרמאנס- אונד פיאקער-פייטשען אוים פרימא קערן-לעדער גע-שניטטען צו בילליגסטען פרייזען. פערזאנד פער נאכנאהמע.

גענזע-פעטט.

ראָהעם אונד געקאכטעס פעטט זענדעט

כשר **טעגליך פרישעס** וגם לפסח

Juda Zins, Husiatyn, (Galizien)

פרייזע אינד הכשרים מהרבנים הגאונים מבערזאן, מפרעמיסלא ומכתרי זענדע איף פעראנגען.

מעטה משובח

J. B. RAPAPORT
Dabrowa bei Tarnow
GROSSMETHBRAUEREI
Gegründet im Jahre 1878
u. Premionirt mit Goldenen Medailen.

עמפפיעלט זיינע אללגעמיין געריהמ-טע ערצייגינג אין פערשידענען סארטען, א. צ.: ראטהען, ווייסען, ראפפעלמעטה, קאפאוויץ, מאליניאק, ווישניאק, אלטער בוטעלען-מעטה, אללא מאלאגא צו בילליגען פרייזען; פערנער: כינעניזאקס אין שלאדער-האניג פיר קאלאניאלווא-ארענהאנדלונ-גען. — פיר רעעלע בעדיענונג אונד פאללסטע צופריעדענהייט ווירד גאראנטירט.

העמים העתיקים וישראל
מאת מתתיהו מיזיש.

הספר הזה מתאר באופן מדעי את ההתיחסות ההדדית בין המצרים, הפרסים, המנדעיכ, היונים, הרומים, הנצרים הקדמונים, הערבים עד ימי הכיפים ובין ישראל.

באָסטערר. וואכענשריפט של הדר. בלאָך מן 25/7 1009 יש עליו:

»Eine in hebräischer Sprache verfasste lehrreiche und lesenswerte Schrift, mit einer Fülle interessanten historischen Materiales aus dem jüdischen Schrifttum und der antiken Literatur. Auf die Geschichte des Antisemitismus wirft diese Schrift helle Schlaglichter«.

מחירו 1.20 ק. עם המשלוח.

להשיגו אצל המחבר:

M. MIESES, KOŁOMYJA.

למו"ס רבט גדול.

רשימת הדרושים

יצא זה עתה קטלוג מכיל 600 ספרי-דרושים ופירושים על הנ"ך. בהם נמצא ספרים יקרי המציאות. קטלוג ישולח חפשי לכל דורש.

Jacob Lipschitz
Nr. 1. Finch Str. Brick Lane, E
London. (England).

Erstes und Grösstes
Grammophonhaus
JOSEF WECHSLER
Engros & Endetail
Lemberg, Sykstuska 2 Krakau, Grodgasse 71

גענעראלפערטרעטער דער גראממאפאן אקציען-געזעללשאפט
מיט מארקע „שרייבענדער ענגעל"
גרעססטעס לאגער פאלנישער, דייטשער, העברעאישער אונד יודישער פלאטטען מיט מארקע „ענגעל".
20 000 פלאטטען ערסטגרעסטער קינסטלער
שטעטס אם לאגער

רעפעראטורטיילע אונד ווערקשטעטטע אם ארטע בעסטע אומ-טוישבעדינגונגען. — פרייזקאטאלאגע גראטיס אונד פראנקא.

לעמבערג, טעלעפאן 2033/II.
קראקוי, טעלעפאן 641.

לעזעז אונד מערקעז!

ווער זיינער טאכטער איינע **מיטגיפט** רייכט בעשאפפען וויל טרעטע דעם:

Wohlfahrtsvereine zur Heiratsausstattung jüdischer Mädchen in Tarnow

בייא. נענען קליינע מיטגליעדסקאסטען קאן ער 1500 ביז 2500 קראנען אונד מעהר, יע נאך פערמעהרונג דער מיטגליעדערצאהל, בעקאממען.

אויסקונפט מינדליך עווענט. שריפטליך גענען איינזענדונג איינער רעטורקארטע, אין דער פעראיינסקאנצלייא פאן 12—10 טעגליך (אים הויזע דעם ה' יחזקאל פלוהר).

ביום 1 לחדש יולי 1909 נפתחו בלבוב עסקי

Kredit-Union

reg. Gen. m. b. H.
Lemberg ul. Karola Ludwika 35

תכלית מוסד הבנק הזה של אגודת-שותפים גדולה היא להרים המצב הכלכלי של יהודי גליציא במתן הלואות בזול, תמיכת כל ההאמצות להסהדר, המתגלה באיזה מקצוע ומקום, וביחוד ביסוד מחסוני העשיה ואגודות בלכלה מכל המינים ועזרה כדרך בנקים מרכזים במפעלי עסקים של סוחרים ובעלי מלאכה יהודים.

הננו מזמינים את אחינו בכל מקום שהם, לקנות מניותינו בנות 200 כתרים (מלבד 10 כתרים לקרן השמורה)

ולהפקיד אצלנו פקדונות כסף
נגד $4^1/_2$ אחוזים ממאה עסקא.

הנהגת הקרדיט־אוניון בלבוב.

Newyorker Germania

LEBENSVERSICHERUNGSGESELLSCHAFT.

Versicherungsstand am Schlusse des Jahres 1905		K. 539,686 228.—
Stand der Activa laut Bilanz Ende 1905		„ 176,528.370.—
Einkünfte von Assekuranz Prämien und Zinsen 1905		„ 30,748,986.—
Ueberschuss vom Jahresumsatz	K. 2,215.336.—	„ 13,934.003.—
Reserven v. früheren Jahren für Dividende	„ 11,718.647.—	

Folgende **Vorteile** bietet die **Newyorker Germania** ihren Versicherten:

1) Sie gewährt die ersten Dividenden schon nach Ablauf des ersten Jahres; 2) die Polizzen behalten ihren Wert nach 3 Jahren der Ausstellung sogar wenn die Versicherten durch Selbstmord oder Duell starben, und auch in Fällen, in welchen der Antrag objectiv falsche Deklaration enthält; 3) Reise um die ganze Erdkugel unterliegen keinen besonderen Prämien; 4) ebenso brauchen im Kriegsfalle die zu den Waffen Berufenen keine besonderen Prämien zu zahlen; 5) nach 3-jähriger Versicherung kann der Versicherte, bei Einstellung weiterer Entrichtung der Prämien, über die Polizze frei verfügen, gemäss der in der Polizze ersichtlichen Instruktion.

General-Agentur für Westgalizien

Sigmund Gleitzmann, Krakau
Jasnagasse 5.
Agenten unter günstigen Bedingungen gesucht.

מודעה רבה.

לעדת ישורון, אשר ישימו פעמיהם לבקש תרופה ולמצא טרף בהכשר גמור, בלי שים חשש ופקפיק, יבואו ויפנו אלי

פענזיאן שטערן „ווילּלא פיארענטינא" אבבאציא

פארמאלס פנזיאן מארקאָוויטש

בנוי לתלפיות על חוף הים להפארת כל רואיו. יפים ונעימים ה"י חדריו במקום שהשמש מרפא בכנפיה. והמאכלות יטעמו לחיך כל אוכליהם. גם מרחצאות. התפלה בצבור ערב ובוקר.

ועי"ז מעידות העודות מגאוני וגדולי זמננו:

הק' **מאיר שטערן.**

זעהר ניצליך און פראקטיש

אונזערע בעריהמטע בעוועהרטע

טשאלענט עפען

זאלען אין קיין שום יורישע ווירטשאפט נישט פעהלען. ערשטע אין דער וועלט, אויס מאסיווען שלאָסערבלעך, גאראנטירט 20 יאהר האלטבאר. איינגעפיהרט ביי הונדערטער רבנים וצדיקים. מיט א ביסל האָלצקויהלען בעהייצט האלטען זיי היץ ביז מוש"ק, מיט פערשלוס. האב טויזענדער דאנקשרייבען. פרייז: 1 אפען פאר 4 טעפף פער 3 לימער, 2 פאר בשר, 2 פאר חלב (סעפעראטע אבטיילונגען) 11 קראנען; דעטא פער 4 ליטער 12 קר.; 1 אפען פאר 6 טעפף פער $2^1/_2$ ליטער, 2 פאר חלב, 4 פאר בשר 12 קר., דעטא פער 3 ליטער 13 קר. פר $3^1/_2$ ליטער 15 קר., פער 4 ליטער 18 קר. — צו יעדען אפען א געברויכסאנצייגע. — גענויע אנגאבע, רעסט פער פאסטנאכנאהמע.

Ruben und Josef Perlberger
Oefen-Fabrikanten
פריהער מישלעניצע, היינטע:
ul. Szeroka 14, Kraków.

האטעל ורעסטוראציאן כשר
לבע"ב יהודים של

שלום אהרן ראזענטאל
בלבוב, רחוב רוזעניצקא 13.
טעלעפאן נו' 1314.

M. Gutwirth, Bochnia
Liefert Knochenmehl und Thomasmehl in jeder Gehaltslage zu sehr billigen Preisen.

מכתבי מחקר ובקרת

החפץ בספרי „מכתבי מחקר ובקרת" ספר ראשון הכולל בתוכו מכתבים בשיטות הזמן בחכמת ישראל העתיקה והחדשה יוכל לפנות למערכת „המצפה", ותחת שהיה מקחו עד הנה יותר משני כתרים יקבלוהו קוראי המצפה במחיר כתר אחד עם פארטא. לחכמים ומחברים אשלחנו תמורת ספריהם.

כתובתי: **שמואל אלכסנדראוו**
בעיר באברויסק פלך מינסק ברוסיא.

Wyd.: { Naftali Hof. S. M. Lazer.
Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórz